ATEITIS

1919 m. 3 ir 4 sąsiuviniai

Rugpiūčio ir Rugsėjo mėn.

TURINYS

Puslap.

V. Stonio Saulei užtekėjus, eilės 65
„ Rudens metu 66
Ilgesio Nemunas . „ 68
Sermėgio Jūros bangoms „ 69
J. Rudeniaus Gražią dieną. vaizdelis 70
Tyrų Duktės Supuoklės, eilės 75
Hugo Neturtėliai, vaizdelis 76
Ateitininko Organizuotės reikalu 79
M. Krupavičiaus A. a. Jonas Dailidė 80
A. N. Ko Kristus iš mūs nori 86
S. Taučiaus Visuomenės darbo metodai 94
H. Aitv. Mūsų gimtosios istorijos tyrinėjimo svarba . . 100
P. Karvelio Istorinis materializmas 109
Ambrozaičio ir k. Vilniškių Laiškas į Draugus . . . 116
Mato Grigonio Prie a. a. E. Bortkevičaitės biografijos 117

IŠ MOKSLEIVIŲ GYVENIMO

K. S. Marampolės atetinnkai 118
H. H. Vilniaus 119
Nario Palmės Marampolė 120
Stud. V. Didžio Berlynas 121
A.—io Kaunas, Karo mokykla 122

RAŠTAI

M. M. Draugija 25-s tom. 1—8 №№ 123
„ Purickio „Beletristikos rolė žm. auklėjime“ 124
„ Čibiro „Doros objektinguma“ 125
Vilkanasrio Vaižganto „Aplink Baltiją“ 125
„ Jablonskienes „Nowe czytanki“ 126
Dbš. Jėzovitovo „Бѣлоруссы и Поляки“ . 126
„ Mašiotokuygelės ir kiti raštai 127
Red. Atsakai 128

KAUNAS,
„Šviesos“ spaustuvė, D. Vilniaus g-vė 34 №.

Nuo Administracijos.

1. Visus g. g. Ateities platintojus labai prašom kuo veikiausiai su mumis atsiteist.

2. Rugpiučio ir rugsėjo „Ateities“ sasiuviniai del spaustuvės sutaisymo išeina susivėlinę ir vienu sasiuviniu. Toliau „Ateitis“ vėl bus leidžiama kas mėnuo.

Ateities aukos.

Ligi šio laiko Ateičiai leist suaukojo **755** *auksinų*.

A. Stulginskas paaukojo 22 auks., S. Slavėnas 30 a., Pašys 7 a., prel. A. Dambrauskas 25 a. Kunigai per Katalikų darbuotės Centro suvažiavimą suaukojo arti 300 auksinų, P. Jočys 22 a., T. Prapuolenytė 10 a., Gineitis 3 a., Kniukšta 17 a., P. Bužinskas 2 a., kun Žytkus 20., Bičiūnas 30 a., Jatulis 10 a., Dėdelė 10 a., Karvelis 30 a., Misevičius 50.

LIETUVIŲ KRIKŠČIONIŲ DEMOKRATŲ PARTIJOS BIURE—
KAUNAS, OŽEŠKIENĖS g. 3.—
GALIMA GAUT ŠIŲ KNYGŲ:

Kaina.

1. **Kokia mums reikalinga mokykla** „ 1 a. 40 skt.
2. **Lietuvių politikos partijos.** Par. *M. Keršys* 2 a.
3. **Koki mums rei-gi rinkimai.** Par. *A. Matis* 40 skt.
4. **Kas yra politikos partija** Par. *Aršis*.
1. **ATEITIS** 1919 m. Biržel. mėn. sąsiuvin. Vytautui Enziulaičiui atmint. (ištisa eilė straipsnių apė jo gyvenimą, darbuotę ir mirtį, su Velionies atvaizdais). . . . . 3 a.
2. Ateitis 1919 m. 2 sąsiuv., liepos mėn. 3 a.
3. Ateitis 1919 m. 3 ir 4 sąsiuv., rugpiūčio ir rugsėjo mėn.
4. **Visuomenės darbas**, parašė *G. Taučius*, 20-tas Ateities leidinys.

VIENATINIS MŪS DIENRAŠTIS.

LIETUVA

Lietuvos adresas:
Kaunas, Laisvės Alėja, 60.
Liet. kaina: 1am mėnesiui 10 auksinų.

Fr. Jurskaitis.

V. STONIO

Saulei užtekėjus

Šviesk, Saulute Rytmetine,
Šviesk skaisčiau:
Tau aš jaunąją krūtinę
Atstačiau.
Tą krūtinę, kur be žado,
Be dalios
Troško Saulės ir surado
Pagalios!
Ne veltu per visą naktį
Nerami
Man širdis neliovė plakti
Viltimi
Ne veltu, rasoms nukritus
Ant žolių,
Atsiklaupęs meldžiau Rytus
Spindulių!
Ledas sutirpo, taip širdį man slėgęs,
Dingo šešėliai, krūtinėj glūdėję,
Šaltą žmoniją naujai vėl pamėgęs,
Sveikinu Saulę Vedėją!
Audros, taip blaškę, aptilo, nurimo,
Vien ašarėlės iš džiaugsmo berieda
Kanklės, sulaukę sielos pritarimo,
Imnus Aukščiausiajam gieda.
Tiek krūtinė man kentėjo
Sužeista,
Bet Saulelė palytėjo —
Ji lyg nebe ta!

Būk palaiminta, Meilioji,
Amžinai!
Vėl Tu sielą man vilioji
Kilti skubinai,
Vėl vilioji iš žabangų
Spinduliais
Į tą žydrų gražų dangų
Skrist orų keliais!
Šviesk, saulele Rytmetine,
Šviesk skaisčiau:
Tau aš jaunąją krūtinę,
Tau ją atstačiau!..

V. STONIO

Rudens metu

Liūdnas, šaltas rudenėlis
neprašytas neviliotas
į varguolę mūsų šalį
lyg vagis slapčia atslinko
ir nurėdė ją nuogai.

Stypso lankos parudavę
be kvapnių, gražių gėlelių;
liūdi girios nudabintos
lapais žemę vien nukloję,
liūdi, dūsauja giliai.

Paukštužėliai saulei tekant
nebesveikina jau ryto,
nebegieda dainužėlių;
jie pabūgo rudenėlio
ir ilgam paliko mus.

Tiktai vėjas lakūnėlis
su šarmos sparnais atskridęs
po rugienas besišvaisto
ir į girią įsisukęs
virkdo nuogus medelius.

Virkdo girią ir kvatojas,
rudenėliui puotą kelią,

o dangus iš aukšto žiūri,
savo kaktą suraukšlėjęs
ir paniuręs kaip naktis.

Žiūri kaktą suraukšlėjęs
į apmirusiąją gamtą,
ir ant jos šaltos krūtinės
krinta rasos krištolinės—
krinta ašarų lašai.

Cit, nurimk, dangau, raudojęs
jauną gamtą palaidojęs!
Ji nualpo, ji nubalo,
rodos, vien belaukia galo,
bet nemirs ji niekados!

Vėl sulauksi tu tas dienas,
kai skaisti, pilna gyvybės
ji pravers gražias blakstienas
beieškodama beribės
ir įsmeigs tavin akis!

* * *

Cit, dangau. giliai paniuręs—
tau tik juoktis tereikėtų
iš siautimų rudenėlio,—
máni—verkti ir liūdėti
su nusvirusia galva.

Mano dienos, kaip tas šaltas,
kaip miglotas rudenėlis
be saulelės motinėlės,
be seselių dainužėlių,
be pražydusių gėlių

Mano dienos, kaip tas laukas,
kaip tas plikas laukužėlis,
vien tik vėjo besiklauso,
vien tik krintančiais lapeliais
besipuošia geltonai.

Mano dienos, kaip tos godos,
kaip tos graudžiosios godelės—
ašarėlėms nusiprausia

ir palikę mane vieną
skrenda tylios į dausas...

Cit, dangau, giliai paniuręs —
tau tik juoktis tereikėtų,
nes sulauksi dar dienelių,
kai atgijęs prigimimas
laimės imną sudainuos!

Mani nuolat rudenėlis
šaldys jaunąją krūtinę,
naikins laimės pumpurėlius
besistengiančius pražysti
ir lydės iki kapų!

Cit, dangau, giliai paniuręs —
tau tik juoktis tereikėtų,
o tu ašaromis paplūdęs;
mani — verkti, o čia veidas
ir nušvitęs ir ramus!..

Nemunas

Gražiai vingiuoja tarp lankų,
Tarp garbiniuotųjų miškų
Galingas Nemunas platus.
Banguoja, skuba jis toli;
Vilnis, kaip ašara gaili,
Bučiuoja, prausia jo krantus.
Jo blaivios bangos taip liūdnai
Slaptingai šneka. Amžinai
Kaž ką vis skelbia nauja sena.
Iš bočių amžių tolimų,
Kur tiek paveikslų mylimų,
Vai daug jis žino, daug jis mena.
Kur snaudžia tamsūs pušynai,
Į kovą rinkos milžinai:
Čia pilį statė Gediminas.
Čia švietė amžina ugnis,
Čia kryviai būrė paslaptis,
Čia dvasios protėvių vaidinas.

Garbingi Vytauto laikai!
Išminti buvo čia takai
Tėvynės karžygių tvirtų.
Kame galia ta nuostabi?
Nors maldą alpdamas kalbi,
Tylu ant Nemuno krantų..
Tik kartais, sako, naktimis
Tenai ties pilia, vilnimis
Šešėliai vaikšto pamažu!..
Tai milžinai! Jie lankos čia.
Klaiku ant Nemuno nakčia,
Klaiku slaptinga bet gražu!...

Ilgesio

Jūros bangoms

Jūra užmigus nurimo.
Plaukia laivelis tyliai.
Bunda jausmai nuo dvelkimo.
Supa svajonės meiliai!
Skamba dainelė skardžioji
Mintys vis gema slapčia.
Kyli padangėms, skrajoji—
Puiku laively nakčia!
Mėnuo mums kelią nušviečia,
Žvaigždės jį kaišo gražiai,
Sielą į tolį vis kviečia,
Skęsti svajoti saldžiai!
Jūra užmigus nurimo.
Plaukia laivelis tyliai.
Bunda jausmai nuo dvelkimo.
Supa svajonės meiliai!

Sermėgio

Gelendžikas VII 25.

J. Rudenius

Gražią dieną

Jau bus trisdešimt metų, kaip senis Marcelius tarnauja pono Uodinskio dvare—Senkiemy. Ilgus metus jis išbuvo čia kumečiu, o paskui, į senatvę, ponas paskyrė jį dvaro kaimenės kerdžium. Nuo šio pavasario Marcelius gavo daug lengvesnę tarnybą—tapo dvaro arkliganiu. Dabar nebereik jau kasdien anksti kelt ir per mielą dieną vaikščiot apie bandą; lengva jam, nes skaudaus ramato sugeltos kojos gauna pasilsėt.

Nors, beganant arklius, jam dažnai tenka naktimis nemigti, bet užtat vaikščiot reik daug mažiau, o išsimiegot jis išsimiega dieną, kada arkliai darbe. Jau dabar Marcelius įsitikino, kad arklys yra daug geresnis ir rimtesnis padaras, negu karvė arba veršinai. Štai ir šiandien, perpiete, keturi arklių španai gražiai sau ėda pievoj. Tik retkarčiais reik pavaryt kokį nors užsispyrėlį, kuris visokiais būdais taikstoti paragaut vos sužydusių dobilų; kitiems užtenka sušukt ir lazda pamosuot,—tuojau gryžta atgal; yra ir visai rimtų, nesmilių,—tie ėda sau pievoj ir neieško gardesnio maisto,—užtat jie greičiau priėda ir daug stipresni.

O karvės! Eina ir eina iš vieno krašto ganyklos į kitą, o kalbėt apie jaunus veršinus, ypač karvaites, tai pirmutiniai smiliai—vis taikstosi įbėgt į geresnę ganyklą. Juos ganydamas nepasilsėsi!..

Dabar Marceliui tiesiog atilsis senatvėj. Jis sėdi sau pas dobilus ir pina iš karklų kraitelę. Saulė pietuse kaitina, kiek tik įmanydama; retkarčiais papučia iš vakarų nuo Šešupės lengvutis vėjas, lyg ne taip karšta pasidaro. Bet Marcelius mėgsta karštį; kai karšta, jam visam smagiau ir sveikiau: kojų negelia.

Užsidėjęs su dideliais atskrebais skrybėlę, susilenkęs, jis triūsia apie pintinę. Retkarčiais, kai pirštai ir akys pailsta, jis atsistoja, suvarinėja gražiai arklius ir vėl atsisėda ant pievos.

Džiaugiasi Marcelius, kap ponas davė jam tokią lengvą tarnybą... Ir nenuobodi. Štai, šalia, atsigulęs snaudžia jo pirmas ir senas draugas Sargas. Jau bus dvylika metų, kaip juodu nesiskiria nei žiemą nei vasarą. Ka Marcelius buvo dvaro kerdžium, jis gavo Sargą, mažiuką, margą, iš netolimo dvaro kerdžiaus. Užaugino, susidraugavo, ir viens kitą pamilo.

Protingas šuo Sargas, moka gerai ganyt: suvarinėdavo gyvulius, neklausantiems jauniems veršiams griebdavo į rietą, visi gyvuliai jo klausydavo.

Dabar jau truputį aptingo; šiemet nuo žiemos pradėjo mažiau matyt; lyg sustiro. Užtat ir jis dabar patenkintas

nauja tarnyba,—gauna daug pagulėt, pasnaust.—Sarguti! ei Sarguti!—pašnekino Sargą Marcelius.

Sargas nusidėjo negirdįs; nors nelabai jau ir girdi.

— Sarge!—vėl pratarė Marcelius, jį glostydamas.

— Nrr!—suniurnėjo Sargas, lyg nepatenkintas, kad neduoda jam ramiai snausti tokioj malonioj senam Sargui saulutės kaitroj.

— Na, begėdi, snaudi ir snaudi visą laiką!— tarė vėl Marcelius į Sargą, iš lengvo purtydamas Sargo ausį.—Nei nepažiūri į mane, Sarge, begėdi!.

Nrr! — vėl suniurnėjo Sargas. Lyg susigėdęs, tingiai pravėrė akis, pažiūrėjo į Marcelių, apsilaižė, paskui pažiūrėjo į arklius ir pasidėjęs galvą ant Marceliaus kojos užsnūdo.

Na, snausk, snausk,—pratarė Marcelius, lyg suprasdamas savo seno draugo nepatenkinimą.

Paskui nubaidė muses nuo seno Sargo aptraškanojusių akių, paglostė ir ėmėsi skelti karklus.

Netoli juodviejų, iš lėto skabinėdama sužydusias dobilų galvutes, ėdė sena Timsrė. Ji išbuvo ištarnavo pono Uodinskio dvare per dvidešimt metų. Ponas laimėjo ją iš kito dvarininko lošdamas kortas. Tuomet ji buvo dar žinduke.

Nuo laimėtosios dienos ji paliko dvare; čia augo mylima ir lepinama, kadangi buvo dailios lyties ir gražaus plauko kumelaitė. Išaugo į veislinę kumelę. Ponas ja važinėdavo visur į svečius, gerai šėrė. Lengva jai buvo tuomet. Bet pastaraisiais metais ji pasidarė silpnesnė kojomis, arklių ponui sumažėjo.. ir ponas paskyrė ją španiniui... Prasidėjo sunkus Timsrei gyvenimas...

Pereitą rudenį ji visai neteko kojų. Ponas norėjo ją duot nukaut, bet senasis Marcelius išprašė palikti ją gyvą dvare.

—Ji tiek tarnavus dirbus... Nežudykit jos, aš ją prižiūrėsiu—šersiu ir girdysiu. Palikit...—prašė pono Marcelius, gailėdamas senos dvaro darbininkės.

Ir ponas atidavė ją Marceliui globot.

—Sarge! ar tau nei nekaršta? Kelk, miegaliau,—pasivaikščosim truputį,—glostydamas susnūdusį Sargą prabilo Marcelius.

Sargas pravėre akis, pakrutino savo trumpą uodegaitę, sužiovavo ir atsistojo. Marcelius taip pat palengvėle, atsikėlė pasiraižė ir ėmėsi taisyt pypkutę.

—Na, Timsre, ar skanūs dobilai?—paklausė Marcelius, atsigęžęs į seną Timsrę. Timsrė nieko negirdėjo,—ji girdi tik per žingsnį.

Tur būt jau priėdei lig soties?—tarė vėl Marcelius, žengdamas artyn prie Timsrės.

Timsrė pakėlė galvą, iš lėto kramtydama nuskintus dobilus, ir pažiūrėjo į seni. Tas priėjo artyn, paglostė dailų Timsrės sprandą ir pribloškė kelias akles, įsisegusias į Timsrės keterą.

—Ot dykaduonė!—suniurnėjo Sargas, tingiai priėjęs prie Timsrės arčiau.—Nieko nedirba ir dobiluose ganosi!

—O tu, seni, pastyrėli, ar daug dirbi?—paklausė įžeista Timsrė.—Širyt kas kas ėdė lašinius!

Nepatiko senai Timsrei Sargo žodžiai. Bet ji apsiprato Sargu; jis toks suerzintas, netikęs.

—Aš arklius ganau, o tu?—vėl murmėjo Sargas.

—Na, tu, pikčiurna, vėl priekabių ieškai!—užbaudė Sargą Marcelius.—Ko tu nori iš Timsrės? Nors kada susitaikinkit.

Marcelius jau žinojo, kad jo draugai niekaip negal tarp savęs sugyvent. Ypač biaurus Sargo būdas,—jis retai kada gerumu su Timsre pasikalba, šiaip vis ieško priekabių.

—Aš jam nieko pikto nepadariau, nei nesakau,—tarė lyg skūsdamos Timsrė.—Jis mane vis žeidžia, pykina; jis toks netikęs, nei senatvėj neduoda ramiai ilsėtis.

—Taip, netikęs, piktas,—vėl nepasitenkinęs urkštė Sargas.—O tu, geroji! Dirbk, tuomet vadinsiu darbininke!

—Liauk!—vėl subarė seni Sargą Marcelius.—Man abudu geri, aš abudu pamilau; nesipykit...

Paskui Marcelius paglostė ir Sargą ir Timsrę, lyg norėdamas juodu sutaikint. Sargas nors ir nelabai norėjo, bet vis delto nurimo. Šiandien karšta, tingu, delto ir ne toks smarkus, o šiaip netuo jis nusiramintų.

Saulė kepino, nors jau buvo antra valanda. Karštas oras silpnino kiekvieną ir masino į poilsį. Vėjelis irgi dvelkė lengvai sutingęs. Seniai arkliai ėdė tvarkoj. Kumeliukai išsitiesę gulėjo saulėje ir baidė muses savo trumpomis uodegaitėmis. O du dveigiai, dar nepripratę prie karščių, sustoję gyliavo ir retkarčiais parpdami trynė šnipus į kits kito keteras,—musės netyčiomis užgaudavo tas jautriausias jų kūno vietas.

Retkarčiais prazvimbdavo pro šalį baugios vapsos; jų arkliai, uodegomis mosuodami, arti neprisileisdavo, o susirietę geltoni drasūs gyliai nieko nepaisydami suko apie arklių kojas ir papilvę. Marcelius, nutvėręs Timsrę už karčių, nusivedė į Šešupę išmaudyt,,—ji didžiai tai mėgo. Senas sustyręs Sargas

lekuodamas nusekė paskui juodu, — ir jam gal nuo šalto vandens nebus teip tingu.

—Aš nežinau, Marceliau, už ką Sargas neturi man geros širdies,—tarė Timsrė, eidama šalia Marceliaus.—Aš pirma ir būdavau nepatenkinta kitų darbais; kitų negražūs pasielgimai mane erzindavo, aš nerimdavau ir vis murmėdavau, kaip Sargas. Atmenu, kai aš buvau pono stoninė; prie manęs buvo kita, už manę jaunesnė, kumelė, irgi timsra, — tęse šlubčiodama Timsrė;—turėjo tokią pat žvaigždę kaktoj, tokio pat ūgio, viena užpakalinė koja buvo balta ligi kulnies, taip pat aukštai laikydavo galvą—sakau, visai kaip aš. Tu ją atmeni, Marceliau?

—Atmenu, atmenu,—tarė Marcelius,—tik ji taip dailiai nebėgo, kaip tu.—Tas ir buvo jos yda!—tarė skubotai Timsrė. —Už tą aš ir pykau jąja. Pakinkys, būdavo, vežėjas į gražią karietą, užvažiuos svečiuos prie buto laukt ponų išeinant, tuomet turi būt išsitiesus kai styga, sprandą reik įlenkt, retkarčiais reik pakast koja žemes, pagyliuot, kramtyt žąislus, kad pasidarytų nasruose putų; kaip smagu tuomet man būdavo— visi svečiai žiūrėdavo, girdavo.

O mano draugė tai į šoną kreipiasi,tai traukiasi atbula, tai piestu stoja; žinai, tuomet man kraujas suvirdavo, norėdavau kąst, spirt— tęsė Timsrė, artindamos prie Šešupės. Naktį, kai būdavom vienidvi tvarte, aš ją mokydavau, bet išmokyt kitaip elgtis niekaip negalėjau; ji sakydavo, kad jos būdas toks neramus, bet, man rodos susivaldyt galima. Pykdavau, žinai, ir vežėjų, pykdavau ir ponu, jei del jo, dykaduonio, turėdavau kada nors drūčiai pailsti. Dabar, žinai, aš visai rami, nieko nerūgoju, nesiskundžiu, visa kuo patenkinta, dobilų lig soties priėdu, vandens atsigeriu, tu mane išmaudai,— geresnio gyvenimo nereikia! Senatvė mano lengva, drauge Marceliau.—Dykaduoniams visada lengva,—pramurmėjo, išgirdęs tuos žodžius, Sargas.—Dirbk, na nors panašų į darbą, kokį mudu seniai dirbava ganova, tuomet bus gera, o dabar dykaduonė, ir gana.

— Liauk, Sarge! — tarė Marcelius.—Tu nori, kad visi senatvėj dirbtų. Klysti. Timsrė sena, savo darbo jau dirbt nebegali, ir gal tik ilsėtis, o mudu tinkava savo lengvesniam darbui, ir turiva dirbt.

Trys seniai priėjo prie Šešupės, Marcelius įvedė Timsrę į vandenį, pats atsistojo ant akmens vandeny ir pradėjo laistyt Timsrės šoną. Sargas pats įsibrido į Šešupę, kad vanduo apsemtų nugarą, pagulėjo valandėlę, paskui nusipurtęs nuėjo į smėlį atsigult.

Marcelius laistė ir trynė Timsres šonus, nugarą, sprandą. Jai tas labai patiko. Ir sopamąją koją lyg nustojo sopėt, ir akyse lyg nušvito...

Nemačiau tokios kumelės, kuri turėtų tokį puikų sprandą, kaip tu, Timsre,—terė Marcelius, trindamas sprandą.—Nei tavo gražioji duktė blesė, kur ėda, štai, pas karklyną, tokio sprando neturi! Timsrei patiko pagyras.

—Iš visų mano vaikų, kurinos aš dovanojau ponui, nei vienas toks gražus nebus, išskyrus timsrį drigantą—tai paukštis, gulbinas, ne arklys!—tarė pasididžiuodama Timsrė.

—Tiesa, tiesa! Ot, Sarge, tu sakai, kad Timsrė dykaduonė, bet pažiūrėk, kiek ji darbininkų paliko savo vietoj, Garbė Timsrei. Sargas pasipurtė, lyg užgautas, lyg ką nemelonaus atsiminęs.

—Bet kuo ji geresnė buvo už mane, kad jūs leidot jai gyvent visu savo gyvenimu, o mane... nuskriaudėt—tarė, lyg nusiminęs, smėlyje gulėdamas Sargas.—Ir tu, Marceliau, esi, tur būt, toks beširdis, kaip ir visi žmonės. Beširdžiai! Jūs darote mums gyvuliams, ką norit. Jūs laikotės gražius arklius važinėti, laikotės bandas skaniems valgiams tiektis, o mums gyvuliams gyvent neduodat...

Senis Sargas pasipurtė, lyg šiurpulių perimtas; atsigręžęs į Marcelių, gailiai pažiurėjo ir tyliai pratarė:

—Atmink, Marceliau, tą dieną, kada jūs, žmonės, man dar jaunučiui juokdamies padarėt skaudžiausį mano gyvenime smūgį ir baisiausį mano kūnui skausmą... Atsiminus jį, mane šiurpuliai sukrečia... Ar atmeni? Juk aš negyvenu žemėj; aš akmuo...—gailestavo Sargas.—Tu giriesi, kad Tavo sūnūs dvare geriausi darbininkai; giri Timsrę už jos dukteris ir sūnus, o mane... Jums buvo juokai, o man šiurpuliai. Ir dabar užpuolat mane,—baigė įsikarščiavęs sargas,—kad aš esu suerzintas, priekabių ieškąs, užpuoląs Timsrę, kuri nei kiek ne geresnė buvo už mane! Atmink, Marceliau, tą dieną...

Sargas pasipurtė, išlipo ant kranto. Dabar jam dar neramiau pasidarė, bet pamatęs, kad dveigiai traukia į dobilus pasiskubino juodviem už akių.

—Pyksta Sargas, bet nežino, už ką,—tarė Timsrė, išlipus iš vandens.—Nurimtų ir ilsėtųs sėnatvėj,—lyg bus kada nors kitaip. Et! šuo loja, vėjas gaudo.. Smagiai mane išprausei, Marceliau,—pabaigė Timsrė, linksmai pasipurčius.

—Rūgoja, bet netur už ką. Lyg jis supranta, kas gera, kas bloga!—taisydamas pypkutę, tarė Marcelius.—Eikš vėl į dobilus, Timsre, šiandien graži diena, gali ėst sau smagiai!

Marcelius vėl nutvėrė Timsrę už karčių, ir abudu nuėjo palengvėle dobilų link. Sargas, pavaręs dveigius, gryžo prie savo senų draugų.

Perpietė jau baigės. Iš dvaro atėjo vyrai mautis arklius. Iie pasakė, kad ponas liepęs Marceliui parsivesti Timsrę ir Sargą į dvarą—mat, atvažiavusis su svečiais kaž koks ponaitidarysiąs jų atvaizdus.

Marcelius klausė pono įsakymo. Dar kartą paglostęs nerimą Sargą ir Timsrę, nusivedė juodu į dvarą.

VIII 8.

Tyrų Duktė.

Supuoklės.

Skiriu S-tei.

Mes įlipom
į supuokles,
ir mus šiaurus
žvarbus vėjas
mėto supa.
Ir mes juokiamės
kvatojam,
ir mes supamės
lakiojam.
Ir dainuojame
dainas mes—
geismo, meilės..
Ir mes juokiamės
kvatojam,
ir mus supa
supa vėjas.
Bet ir matome,
kai veržias,
slysta sūplaukių
ryšys...
Bet mes supamės
lakiojam,
bet mes juokiamės
kvatojam—
ir nežiūrim,
kad gal tuoj,
už minutės,
nuslys sūplaukiu
ryšys—
ir mes, ore
supdamies, trach!—
nukrisime žemyn...
Bet ir krintant,
mums žemyn
lūpos bučkiais
susilies.
Ir mes supamės
lakiojam,
ir mes juokiamės
kvatojam...
Ūžia vėjas,
mes dainuojam...
Vienas kitą
mes bučiuojam,
ir—pirmyn,
atgal, pirmyn—
supa supa
šiaurus vėjas,
slysta sūplaukių
ryšys—

Skuodas, V-31.

Viktaro Hugo.

Neturtėliai.

„Gerumas puošia gyvenimą; jis sklaido visus nesusipratimus; kas neaišku, daro aišku, kas sunku--lengva kas liūdna—linksma.

Tamsi, audringa naktis. Vargingoje žvejo trobelėje prie krosnies sėdi jo žmona Elena ir taiso seną burę. Ji girdi, kaip švilpia ir kaukia vėjas, kaip į langą barškina lietaus lašai, kaip ūžia, šokinėdamos ir į jūros krantus besidaužydamos vilnys... Lauke tamsu ir šalta. Bet neturtingoje žvejo bakužėje šilta ir jauku. Asla švariai išsluota; židiny treška malkos ir liepšnoja ugnis; lentynoje blizga švariai išvalyti indai. Kampe stovi sena lova su nuleistu baltu apklotu, o ant didelio, asloje patiesto, čiužinio saldžiai miega penketas jūros bangų migdomų vaikų. Elenos vyras jūroje; jis iškeliavo žvejoti. Baugu tokią tamsią, šaltą ir audringą naktį plaukt į jūrą. Bet kas daryt? Juk nesiūsi šeimynos į margąjį pasaulį... Ir girdi Elena jūros ūžimą ir vėjo staugimą; kartais dar išgirsta netoli skrendančios žuvėdros riksmą... O lietus vis lyja ir lyja. Elenai baugu. Jai vaidinasi baisūs jūros paveikslai: į uolas sudužęs laivas, skęstantieji jūrininkai... Baugu!..

Senas medinis laikrodėlis ramiai sau taksi užkimusiu balsu: tik tak, tik tak... Vaikai miega...

Elena susimąsto. Vargingas jų gyvenimas!.. Vyras šalty ir audroj drasiai leidžias į jūrą, kas valanda pasirengusią jį praryti. O žmona nuo ryto lig vakaro sėdi prie darbo Ir ką gi—ar daug jie uždirba? Ir vasarą ir žiemą jų vaikučiai bėginėja basi. Apie ragaišį nėr ko nė mąstyti. Dar gerai, kad duonelės užtenka... Tiesa, žuvies tai netrūksta. Ačiū Dievui, kad dar vaikučiai sveiki. O, Viešpatie! kaip ūžia jūra, kaip

kaukia vėjas!.. Kur gi jis nūnai? Saugok jį, Viešpatie, gelbėk ir pasigailėk!

Gulti dar anksti. Elena pakyla, apsidengia stora skara, užsidega žiburį ir išeina į gatvę pasižiūrėt, ar negryžta vyras, ar ne ramesnė jūra, ar nešvinta, ir ar dega žibintas.

Tamsu. Lynoja. Pajūry, sodžiaus gale, stovi sena pusiau sugriuvusi bukužė su pasvirusiomis juodomis sienomis ir menkutėmis durimis. Dūstelėjus vėjeliui jos, girgžda ir braška. Vėjas negailestingai kankina tą senąją bakužę, tarsi norėdamas ją nusinešti. O durys vis girgžda, šiūrena apipuvę stogo šiaudai, tarsi prašydami pasigailėti. Elena sustojo ir pažvelgė į pakrypusį bakužės langelį. Bakužėje tamsu.

—Reikia pažiūrėti nelaimingos ligonės,—tarė sau Elena. —Aš visai ją pamiršau. Vyras sakė, kad jai vakar buvę blogiau. Ir ji vienui viena. Nėra kam prižiūrėti...—

Elena sudazgeno į duris, pasiklausė... Bakužėje tylu. Nieks neatsiliepia...

—Nelaiminga!—masto Elena, stovėdama prie slenksčio. --Kaip gi sirgti, kad reikia pačiai laikyti šeimyną! Tegu jai ir dvejetas vaikučių, bet užtat ji našlė, ir visi rūpesčiai ant jos pečių. O čia dar liga! Oi, bloga...

Ji subeldė dar kartą ir dar kartą. Nieks neatsiliepia...

Ei, kaimyne!—šūktelėjo Elena ir pamanė: tur būt užmigo ir neatsiliepia!—

Vėjas kaukė, kaip kaukęs. Elena nuo šalčio ir drėgmės pradėjo drebėti. Ji jau norėjo eiti namo, bet štai stipri vėjo srovė, vos nenutraukusi jos skaros, metėsi į senas bakužės duris, ir jos prasivėrė. Elena peržengė slenkstį ir įėjo. Žiburėlis apšvietė šaltą ir tylų bakužės vidų, Čia buvo taip pat šalta ir drėgna. kaip ir lauke; matyt jau senai nekūrenta; daugely dangčio vietų lietus pliaupė kaip iš maišo; pasieny, prieš duris, ant suterštų šiaudų gulėjo mirusi našlė... Jos galva atlošta atgal; šaltame pamėlynavusiame, sučaupta burna, veide sustingusi baimė ir širdgėla... Išbalusi mirusi ranka, tarytum kažko besiekianti, nusileidusi nuo šiaudų. Per du žingsnius nuo motinos lavono menkučiame lopšy ramiai miega dvejetas baltų vaikučių. Nepaisydami negyvėlio artumo ir audros dūkimo, juodu miega tyliai ir ramiai. Motinos dar surota jiem kojeles susukt į didelę seną skarą ir apdengt savo drapanom. Vienas viakelis po galva pasidėjęs rankutę: antras —įrėmęs galvą į savo broliuko kaklą. Jie kvėpuoja ramiai ir vienodai, tarytum jie miega taip stipriai ir saldžiai, jog nieks jų neišbudins. O audra vis nenutyla, kaukia, ūžia...

Štai lietaus lašas nukrito negyvėlei ant veido ir, it ašarėlė, nusirito per šaltą skruostą...

Elena greitai bėga namo. Ji kažką neša paslėpusi po skara. Širdis jai stipriai tvaksi; ji nedrysta pažvelgt atgal, tartum kas ją vejasi. Tik ar nepavogė ji ko nors numirėlės namuose?..

Savo nešulį namie ji deda į lovą ir skubotai uždengia apklotu. Paskui ima kėdę, stato prie lovos ir sėdasi, nusilenkdama prie pogalvio. Ji išbalusi ir susigraudinusi, tartum sąžinė kankina ar kažin ką kaltina. Kartais tik išsiveržia atskirai žodžiai. „Ką jis pasakys!.. Ką aš padariau!.. Tai ne juokai,—penketas savų vaikų—ar maža su jais buvo vargo... Tai jau jis?--Ne, tai dar ne jis! Ir kam reikėjo imti!.. Jei mane jis primuš—taip ir reikia... Štai ir jis!..“

Durys sugirgždėjo, tartum kas būtų įėjęs. Elena pakilo nuo suolo.

—Ne. Vėl nieko! Viešpatie, kam aš tai padariau?.. Kaip jam ir į akis pažvelgsiu?..—ir Elena susimasčiusi ir ilgai tylėdama nuliūdusi sedi prie lovos.

Lietus liovėsi; prašvito, bet vėjas dar tebe kaukia ir jūra tebeūžia Štai prasivėrė durys, į trobą įsiveržė srovė tyro jūros oro, ir įėjo augalotas žvejys, suplyšusiais tinklais rankose.

—Jau ir aš, Elenute!—pratarė —

—Jau ir tu!—tarė tylomis Elena, nedrysdama į vyrą akių pakelti.

—Tai ir naktelė! Baugu!

—Taip taip—naktis biauri. Bet, kaip žvejonė?

—Menkai, visai menkai! Nieko nesugavau, tik suplėšiau tinklus. Blogai, blogai!.. Bet ir oras gi buvo!.. Tokios nakties tai nepamiršiu. Vėjas staugė, it nelabasis, mano valtelę mėtė it skiedrelę. Kokia ten žvejonė! Ačiū Dievui, kad dar gyvas namo sugryžau... Na, o tu ką čia be manęs darei? Tai taręs, įnešė į trobą tinklus ir atsisėdo prie krosnies.

--Aš?..—tarė pabalusi Elena.—Aš sėdėjau ir siuvau. Vėjas taip kaukė, net bangu buvo. Rūpinaus tavim...

—Taip, taip; oras pašėlusiai biaurus; bet ką daryti.

Abu nutilo.

Paskui Elena nedrasiai, drebėdama ir bijodama, tarsi prasikaltusi, tarė:

—Žinai: kaimynė Ona mirė... Nežinau, kada ji mirė; tur būt vakar, po to, kaip tu ją esi aplankęs. Sunku jai buvo mirti. Del vaikų gal širdis labai skaudėjo!.. Žinai, liko du

jos vaikeliu... Vienas dar nekalba, o kitas tik pradeda rėplinėti...

Elena nutilo. Žvejys susimąstė, šviesus ir geras jo veidas radosi rimtas, susirūpinęs.

—Tai nelaimė!—tarė---Na, kas gi daryti! Reikės pasimti,—išbudę nežinos, kas. Tur būt, kaip nors išgyvensim! Einam greičiau!

Tačiau Elena nejudėjo.

—Ką, ar tu nenori? Bijai, nenori jų priglausti? Kas tau Elena?

Elena pakilo, tylėdama privedė vyrą prie lovos ir atklojo apklotą...

Ten gulėjo mirusios kaimynės vaikai ir miegojo taip pat ramiai ir stipriai, kaip ir pirma...

Vertė *St. Tautietis.*

Organizuotės reikalu.

Įsisiūbavusios audros supami mes, ateitininkai, kiek apmirštame savo organizacinį darbą. Tiesa, mes atlikom kitą milžino darbą besikuriant mūsų valstybei ir kariuomenei. Mes geriausias savo pajėgas atidavėm valstybės darbams, geriausių pajėgų atidavėm ir dar tebeduodame kariuomenei, kuri turi išvaduoti mūsų kraštą ir visų priešų, norinčių ją pagrobti, jos turtus pasisavinti ir mūsų žmones sau vergus padaryti. Bet kartu tikimės, kad šios mūsų pastangos veltui nenueis, kad siekiami tikslai bus atsiekti. Tai duoda mums drasos ir noro toliau dirbti organizacinį darbą. Čia ypač turi pasidarbuoti laisvi nuo kariuomenės pareigų mūsų draugai.

Jei šiaudien mes galim pasigirt turį daug katalikų moksleivijos, jei šiandien jaunoji inteligentija nepaskendusi nihilizmo ir materializmo bangose, tai ateitininkų organizacijos darbo vaisiai. Ši jauna organizacija, išplėtusi plačiau savo darbą Rusuose, ypač laisvės metu, sustiprėjo, ir kas diena daugėjosi. Tik dabartiniu metu sistemingas ateitininkų lavinimosi ir visuomenės darbas kiek iškrypo iš vėžių. Mes kurį laika neturėjom savo organo, kuris būtų mus jungęs; mūsų centras, bolševikams į Lietuvą įsiveržus, negalėjo atlikti savo darbo. Sunku buvo susižinoti, ką veikė kuopos. Jokių ryšių jų tarpe nebuvo. Kiekvienas dirbo, kiek išmanė ir kiek sugebėjo. Taip toliau tęstis nebegali! Jau mūsų organas, pačių moksleivių leidžiamas, pradėjo eiti. Jisai reikalauja, iš kiekvieno ateitininko tvirtos paramos, ir raštais ir pinigais.

Moksleivių organas gali atsiekti savo tikslo ir išsilaikyti tik tada, kada patys moksleiviai prie jo aktingai prisidės. Taigi **visi palaikykite ATEITĮ!** Tegu bus ji mums visiems dvasios ryšys.

Ateitininkų Centras jau pradėjo darbuotis Kaune. Kiekviena kuopa turi kuo veikiausiai su juo susižinoti, duoti jam žinių apie savo darbą ir reikalauti iš jo nurodymų ir patarimų, kaip darbuotis, padėt lavintis (referatų, kái). Centras turi surinkti visus referatus iš skyrių ir dalinti juos tiems skyriams, kurie jų dar nėra skaitę. Be to, vyresnieji draugai, ypač baigusieji mokslą ir katalikų inteligentija galėtų padėti Centrui, rašydami referatų. Kiek žinau, Centras šiuo reikalu susirūpinęs.

Daugelis kuopų ir šiuo sunkiu metu nenustojo darbą dirbę, veikę. Yra žinių, kad net ir paimtuose bolševikų kraštuose darbavosi ateitininkų kuopelės. Reikia tik pasidžiaugti, jų uolumu. Bet yra kuopų, kurios nustojo dardavęsi; gyvenimo aplinkybės jiems neleido tęsti pradėto darbo. Šiandien tos visos kuopos turi atgyt ir varyt savo darbą, kuo veikiausiai susižinoję su Centru Kaune („Laisvės“ red. butas). Kuopoms, kurios savo pajėgomis negali pradėti darbą, turėtų padėti katalikų inteligentija, kuri ypač šiuo reikalu privalo susirūpinti. Gerai suorganizuotos kuopos, tvirtas ryšys su Centru, aktingas dalyvavimas „Ateities“ leidime pagrys tvirtus pagrindus ateitininkų organizacijai.

Taigi, visi draugai, nusikratę snaudulį ir nenorą dirbti, tąjį netikantį jaunam žmogui nuilsimą, stokim į darbą, burkimės į kuopas, palaikykim tarp savęs tamprius ryšius, ir būsime tikri, kad mūsų jauna Tėvynė Lietuva bus atstatyta Kristaus mokslo pagrindais. Tat į darbą, o tie, kuriems rūpi katalikiškoji inteligentija ir Lietuva, mums padėkite!

Ateitininkas.

A. a. Jonas Dailidė.

„Daugel krito sūnų, kaip tų lapų rudens“—visa mūsų vargo žėmelė jais nuklota, karžygių kaulais nubarstyta, krauju apšlakstyta, milžinkapiais nuberta. Lietuva didvyrių žemė, kovotojų šalis. Grūmėsi ji už savo gyvybę nuo pat savo buvimo pradžios, grumiasi ir dabar, su priešininkais, šimtą kartų stipresniais, ir jiems nepasiduoda, savo tikslo siekia. Vieni krinta, kiti kelia. Tiems kritus, šimtai kitų gema ir tiesia kelią į garbingą ateitį, stato rūmus, kur bus gera ir jauku amžiais

suvargintiems Lietuvos vaikams. Ir kyla tie rūmai, ir naujo gyvenimo saulutė šypsos. Brangūs jie, nes Lietuvos geriausių vaikų gyvybėmis remiami. Parėmė juos savo jauna, bet garbinga gyvybe ir a. a. draugas studentas Jonas Dailidė.

Gimė jis 1891 m. Šakių priemiesty Striupuose. Mažas Jonukas eina mokslą Šakių mokykloj. Paūgėjęs stoja į Marampolės gimnaziją, o iš čia važiuoja į Seinų dvasininkų seminariją. Nejaukūs čia buvo laikai, viešpatavo tvanki lenkų atmosfera. Trošku buvo lietuviui gyventi. Bet jis gyveno ir sykiu su draugais kovojo už savo teises. Mokėsi labai gerai. Visada buvo pirmas mokinys. Baigė seminariją. Bet seminarijos mokslu nesitenkino. Jis siekė aukščiau. Seminarijos valdžia leido jam važiuot į užsienį. Ir pinigų buvo susiradęs mokslui tęsti. Bet jis matė čia neteisybę. Petrapilio akademijos stipendija buvo kitam paskirta—kaip paprastai... lenkui; jis stojo į kovą ir priderančią jam stipendiją išsikovojo. Akademijoj subrendęs jaunikaitis dar uoliau ėmėsi mokslo. Jis ruošėsi į gyvenimą. Mūsų laikais inteligentas be sociologijos žingsnio negali žengti. Jis tai žinojo. Tad uoliai lankė sociologijos ir ekonomijos lekcijas. Paėmė net dizertacijai temą iš tos mokslo srities, būtent apie sindikalizmą; sindikalizmo rolė visuomenės gyvenime jam aiški. Jį tad nori iš pagrindų pažinti. Studentų visuomenės gyvenime jis visur pirmas. Po trijų mokslo metų gauna teologijos kandidato laipsnį ir atostogų važiuoja ilsėtis į Tiflisą pas brolį, gimnazijos mokytoją, kad paskui sugryžęs galėtų pabaigti akademijos kursą, ir pasišvęsti tiems, kam gyveno, apie ką svajojo, kam dirbo—liaudžiai, darbo žmonėms. Bet akademijai jo nelemta buvo daugiau matyti, po atostogų dar matė jį draugai Kurske, Voroneže, Maksvoj. Kalbėjo daug apie Lietuvą, apie reikalingumą jai inteligentų. Ir akademijoj sužinojome Joną Lietuvoj bedirbantį per kasimus, per vielų tvoras pasiekė jis tėvynę ir stojo į darbą. „Gryžau tik tam tikslui, rašo jis savo užrašuose, kad vargčiau su vargstančiais, pasišvęsčiau tėvynei ir dirbčiau kiek galėdamas“. Sunkus buvo tas darbas. Nuo pat savo gryžimo jaučiausi vietinių vokiečių valdininkų neapkenčiamas—pasakoja jis užrašuose. O iš pradžios negalėjau suprasti, kodel į mane šnairuoja, klausinėja kam aš gryžau, kada visi kiti pabėgo. Rodos prieš juos nieko nesidarbavau, o jeigu mokyklų, ar taip kitų reikalų klausimuose pabrėždavau lietuvybę, tai juk už tai negalėjo pykti, nes viešai skelbėsi kovoją už tautų laisvę, vadinasi, ir už lietuvių. Tik paskui įstikinau, kad lietuvybė buvo tas skaudulys, ta siena, kuri skyrė mane nuo vokiečių.“ Jo lietuvybė—tai lietuvių reikalai. Kur palies-

ti buvo tie reikalai, jis be baimės stodavo jų ginti. Vokiečių šnairavimai, grasinimai, daromi nemalonumai netrukdydavo jam savo kilnių tikslų siekti. Nuskriaudžia lietuvį, perdaug rekvizicijos paima—jis jau pas kreishauptmaną teisybės ieško, užtaria žmogų. Mokyklą varžo—jis išrodinėja vokiečių valdininkų nenuoseklumą. Jis tikėjo vokiečių gera valia, gerbė juose nuo senai išpūstą jų „kultūrą"; manė, kad skriaudos darą žemesnieji kareiviai be vyriausybės žinios. Vėliau tik visa suprato. Tada veržiasi į Tarybą. Bet jo neleidžia. Nusisekė, pagaliau, ir ją pasiekti. Su šimtais skundų eina į Tarybą, į vyriausiąją vokiečių valdžią, kad žmonėms palengvintų. Smarkiai ir nuosakiai gina juos, užstoja. Vienas vokietys valdininkas taip apie velionį pasakė:**Kad daugiau Lietuva tokių žmonių turėtų,sunku būt vokiečiams Lietuvoj gyvent!** Gryžo atgal į Marampolę pilnas vilties--geriau būsią. Bet sunkiai apsivylė. Dar smarkiau pradėjo jį sekt. Iškilo mokyklų klausimas. Vokiečiai užsispyrė jas paversti germanizacijos lizdais. Tuo užgavo opiausią velionio stygą. Visomis jėgomis stojo ją ginti. Kai paprastai, jis jokių pavojų nepaisė. Gyveno ne sau, bet tėvynei, darbo žmonėms. Ir ta kova del tautinės mokyklos buvo vokiečiams galutino nusprendimo priežastis nušluot a. a. Joną Dailidę. Jis pats tai žinojo ir taip rašo savo užrašuose. „Galiu ranką padėjęs ant krūtinės pasakyt, jog nieko daugiau nenorėjau, tik lietuviškos mokyklos laisvės, už tai kovojau, ir del jos turėjau pamatyti Vaterlandą". Vokiečiams reikėjo už ką nors prie jo prikibti. Reikėjo rasti prasikaltimas. Ir jį rado. Velionis nenusiėmė kepurės vokiečių leitenantui Viggersui. Už tai nubaudė 20 markių mokėti, ar 4 paras kalėjime sėdėti A. a. Jonas buvo neturtingas, pats turėjo misti ir senelius tėvus maitinti. Mokytojo alga buvo maža, nusprendė tad atsėdėti. Ir paėmė jį į kalėjimą, ne tam tačiau kad bausmę atliktų, bet kad daugiau Lietuvos nebepamatytų. Jau pirmąją suėmimo dieną jam pasakė, kad išvešią į Vokiečių žemę. Rytojaus dieną 1916 II. 17 tai ir padarė.

Sunkus tai buvo smūgis draugui Jonui. Tiek buvo nugalėjęs pavojų, kol Lietuvą pasiekė, atidavė mylimąją mokyklą, mokslą, kad galėtų tėvynei dirbti, ir kai tik pradėjo darbą, kai tik pamatė, kad jo darbas duoda vaisių, daro įtakos—veža jį į svetimą šalį, iš kur gimtojo krašto nei balsas nebepasiekia. „Tą dieną pažinau, rašo jis, kas yra laisvė ir nelaisvė. Pažinau, kas yra kentėti už Tėvynę. Nors to nebijojau, bet kada tai visa mane ištiko, nežinojau, kas man buvo: tai nogėjosi verkti, tai vėl juoktis...Atsiminimas, jog reikia kentėti del Tėvynės, mane džiugino, bet kitą pusę vertus, jog laisvėje bū-

damas gal ir aš šį tą galėčiau tėvynei nudirbti, spaudė man širdį ir nenoroms viena kita ašara nusirito per mano skruostus. „Nuo suėmimo dienos, kai pats rašo „prasidėjo vargai ir kentėjimai.“

Kentė kūnas, nes išvažiavo be skatiko kišenėje. O koks gyvenimas be pinigo, svetimam krašte, ypač vokiečių nelaisvėje, galima sau įsivaizduoti. Juo labiau, kad draugą Joną, kadangi dar nebuvo įsišventęs kunigu, uždarė į kareivių logerį ir tik vėliau pavyko jam įsigaut į apicerių ir kunigų kalėjimą. Siuntė kelis syk pinigų akademijos draugai, bet jiems nelemta buvo draugo Jono pasiekti; iš tėvų nieko negalėjo gauti, nes patys vargą vargo. Ir tik vėliau pradėjo šiek tiek gauti pašalpos iš Danų ir Šveicarų lietuvių komitetų.

Bet nelyginti daugiau kentėjo siela; kentėjimo priežastys, kai minėjau, aiškios. Išvažiavimą iš Marampolės jis taip aprašo savo užrašuose. „Kas man buvo, nei pats nežinau. Viena tik atmenu, jog važiuojant atsiminė man ta dainelė, kurią taip mėgdavau dainuot ir kurios turinį tik dabar gerai supratau. Tai buvo dainelė važiuojančio iš tėvynės... „Su Diev, Lietuva! Man linksma buvo gyvent tavo šalelėj...“ Žinoma, dainuoti negalėjau, bet mano jausmai kuo puikiausiai ją sudainavo ir mano sielos stygų akordai vis garsiau ir garsiau skambėjo. Bet jų balso niekas negirdėjo ir... neklausė. Tik aš pats jo klausiaus ir juo gyvenau... Kartu su ta liūdna dainele veržte veržėsi ir kita, daug linksmesnė, kuri drasino mane. Tai buvo daina kovojančio už šviesą ir laisvę. Ir man rodėsi, kad ta dainelė labai tiko mano šios dienos iškilmei: juk ir aš galiu ranką pasidėjęs ant krūtinės pasakyt, jog nieko daugiau nenorėjau, tik laisvės, lietuviškos mokyklos, už kurios laisvę kovojau, ir del kurios turėjau pamatyt Vokiečius. Todel dainelės žodžius „Baime, negraužk man krūtinės, duok mums gintis nuo žalčių, Lietuvą, mūsų tėvynę ir laisvę ginti žmonių“ jančiausi visai galįs prie savęs pritaikinti.

Tėvynė ir tėvynės reikalai visumet buvo jo širdy. Nei tolima šalis, nei sunkios, be galo sunkios gyvenimo sąlygos nei gyvatos kova neįstengdavo savo krašto ir žmonių meilės ir rūpesnio jų reikalais nuslopinti. Jie visumet buvo jo galvoj kai aiškus vaizdas. Jo širdį visumet traukė į pašešupio lygumas, kur broliai artojai lietuviškai šneka. Ypač jam brangūs buvo mokyklos reikalai. „O, brangi mokykla,—rašo jis: kiek tai naktų buvo nemiegota, kiek kartų šiuo reikalu pas vokiečių valdžią vaikščiota, kiek reikėjo privargti ir visko pakesti, nuo vokiečių ir nuo savųjų, kol tave sukūrėm. Del tavęs buvau pasiryžęs dirbt ,vargt ir kentėt, del tavęs buvau

pasiryžęs visa iškest, bet tik gyvuotum... Del tavęs esu suimtas ir į kalėjimą įgrūstas, į Vokietiją išvežtas, nelaisvėje sėdžiu. Tavęs ir čia nelaisvėje nemirštu, dažnai apie tave svajoju ir trokštu, kad tik darbas ir pradėtas mokslas nežlugtų, bet plėtotųsi, padiegdamas Lietuvos jaunuomenės širdyse tėvynės meilės diegų. Bet koks dabar tavo likimas? Gal priešininkai ir tave jau uždarė; gal jau tie namai, kur kasdien susirinkdavo būrėlis Lietuvos jaunuomenės, ieškodamas, čia dvasios ir proto peno, linksmindavos susilaukęs po tokio ilgo laiko mokyklos, dabar stovi tušti, o jaunuomenė išsiblaškiusi be naudos gaišina laiką?... Kas pasakys man apie tavo likimą? Kad galėtų mano kūnas taip, kaip mintys skrajoti, kasdien lėkčiau tavęs pažiūrėti. Bet... bet tas barakas, toji vielų tvora, toji vokiečių sargyba atmena man, jog esu belaisvis, jog iš čia jau išsprukti sunku. Dabar jau niekam nebegaliu padėt. Viena tik mintis baugina mane—kad neuždarytų mokyklų... Toji mintis slopina mano sielą ir neduoda ramumo. Ir kažin, ar ne be pagrindo toji baimė?!..."

Vadinasi, velionis Lietuvos reikalais gyveno ir už tėvynės sienų. Jo nelaimės, draugo pasakojimu, nuolatai apie juos kalbėdavo ir laukė, kada galės gryžt vėl į mylimąjį darbą. Slinko mėnesis po mėnesio, metai po metų—velionis sveikatos nustojo, džiovos įgavo, nustojo vilties pamatyti tėvynę, ką yra išreiškęs viename man rašytame laiške. Pagaliau sunkiai susirgo plaučiais. Tuo metu vokiečių revoliucija atidarė kalėjimo duris ir velioniui kartu su kitais belaisviais. Velioniui atsigavo siela. Įgavo naujos jėgos ir vilties. Visi važiavo namo. Velionis, ligos verčiamas, turėjo lovoj gulėti. Neiškentė pagaliau. Ligotas sėda į traukinį ir važiuoja tuoj į tėvynę ir... privažiavo. Bet iš Vilniaus stoties jau turėjo jį paimti veikioji pagalba. Kelionėje liga visai įsigalėjo. Nuvežė į Savičo ligoninę. Čia gulėjo kelias dienas nekūrentam kambary, neprivalgęs. Ir tik vėliau, sužinojęs, šv. Mikalojaus klebonas pasirūpino jį perkelt į lietuvių polikliniką. Velionis čia atkiuto. Tikėjosi pagysiąs, nors gydytojams jo mirtis jau buvo aiški. Jo akys iš džiaugsmo degė, iš jų viltis spindėjo, kad jis tėvynėje, kad tėvynė laisvės angoje stovi, kad jis netrukus galėsiąs vėl dirbti. O jis tuo tikėjo. Jis manė po kelių dienų važiuosiąs į Marampolę; prašė tėvams apie jo ligą nerašyti. Nuėjusiam draugui sakė ryt baigsiąs pasakot apie vokiečių „kultūrą", apie savo būsimuosius planus. Bet mirtis jau skraidė apie velionio lovą ir po kelių valandų jis nuvyko ten, kur vokiečių žiaurumai ir pasaulio neteisybės neįstengs jo pasiekti, kur nėr kovos del idealo, nes Amžino Gėrio, Tiesos ir Grožio Ide-

alas viešpatauja, kur teisingumas įgyvendintas ir kiekvienam skiriamas pagal jo darbų. Kovojo už laisvę ir žuvo del jos. Gryžo pilnas vilties iš naujo pradėti darbą, bet įkėlus koją į tėvynės angą prakaulė mirtis neleido jam toliau vykt ir savo kilnių sumanymų gyvendint. Jis mirė... Nustojom nenuilstamo kovotojo už darbo žmonių reikalus, už Lietuvą, už laisvę, už tiesą... Kovojo su daug stipresniu priešininku, kuris kovoje tik kumšties jėga tesivadavo, kurio jokie doros dėsniai nevaržė. Kovojo ir... žuvo. Garbė Tau, laisvės kovotojau! Dėkinga tėvynė nepamirš Tavo darbų ir visumet gerbdama lenks Tau galvą. Šiandien ji Tavęs viena teprašo: stovėdamas prie Amžinojo Tėvo sosto, išmelsk, kad Jis išsklaidytų tuos tamsius debesius, kurie rengiasi apniaukti vos pradėjusią spindėti vilties spinduliais laisvės saulutę, ir leistų įsigalėti pas mus lygybei, brolybei, laisvei ir meilei... Garbė Tau, Drauge, už Tavo darbus ir pasišventimą. Gyvenk ramybėj, o Amžina Šviesybė už tavo kilnius darbus amžinai tegu Tau šviečia!..

M. Krupavičius

Čia dar pridedame pluoštelį žinių iš a. a. Jono gyvenimo nelaisvėje. Atsiuntė jas velionio nelaisvės draugas. Štai jos.

Ypatingai skaudi ir žiauri. buvo Jono Dailidės nelaisvė. Jį iš pačių pradžių nusiuntė į Meersdorfo stovyklą, kur turėdavo gulėti ant grynų smilčių. Ta stovykla buvo skiriama belaisviams kareiviams, kurie tris kart buvo mėginę pabėgti. Toliau perkėlė jį į Havelbergą, kur jo būvis šiek tiek pagerėjo. Ir tik 1917 m. pradžioje pateko į apicerių būklę Celle Schloss. Čia nors valgis buvo menkas, bet daug padėdavo komitetai, kurie gaudavo visko iš Prancūzų ir Anglų. Dažniausiai jį čia galima buvo rasti belaisvių įtaisytoj virtuvėj, kur virdavo sau ir dar 2 prancūzų kunigam valgyt. Virimu nėr ko stebėtis, nes tą darbą turėjo visi dirbti, nežiūrint, ar bus Belgų ministeris, ar kitas kokis didelis turtininkas, kurių čia buvo labai daug. 1917 m. lapkričio m. visi dvasininkai iš Ober Osto buvo perkelti į Čersko stovyklą geresnėms sąlygomis. Kada atgijo lietuvių laikraščiai ir prasidėjo kurtis Lietuvos valstybė, Jonas Dailidė labai nerimo. Jam nogėjosi būti kuo veikiausiai tėvynėje. Visa jo dvasia persikėlė į Lietuvą, į Marampolę,—apie tai jis tik ir kalbėdavo. Daug rašė įvairiausių vokiečiams prašymų. Jam prane-

šė, kad paleisią jį į Šveicariją, kad leisią į Rusų kraštą. Bet tas viskas liko tik pažadas. Vokiečiai ne tik jo nepaleido, bet, nežinia kodel, nugabeno į džiovininkų ligonbutį. Jisai, tiesa, buvo gavęs nelaisvėj džiovos pradžią, bet čia dar labiau ta liga sustiprėjo. Galų gale apsirgo plaučiais. Ištiko revoliucija. Jį paleido, nors nevisai buvo išgijęs; gryžo į Vilnių. Čia atkrito ir turėjo atsisveikinti su šiuo pasauliu...

M. K.

A. N.

Ko Kristus iš mūsų nori ir ką jis nori mums duoti?

Šis rašinys yra vieno rusų studento krikščionies referatas, skaitytas Petrapilio Studentų Krikščionių konferencijoj 1911 m. Iš jo aiškiai matyt jautrios, bet visokių nihilizmų išvargintos jauno ruso inteligento sielos veržimasis į visiems bendrą Kristaus idealą. *Red.*

Du pirmieji Kristaus mokiniai, vidutinio linkimo pažadinti sekė, savo Mokytoją. Kristus kreipėsi į juodu klausdamas: „Ko ieškote?“ Tai buvo pirmutiniai žodžiai, kuriuos jiedu iš Kristaus išgirdo. Man rodos, kad kiekvienam mūsų teks susidurti su tuo nepaprastai svarbiu dalyku ir sau išaiškinti, delko mes prie Kristaus artinamės, ko mes iš Jo norime, ko laukiame? Gal būt, ne iš karto mums tie klausimai paaiškės; bent trumpu mano tikybinio gyvenimo laiku jie man rodydavosi įvairiose fazėse ir tos pareidavo nuo to, kiek aš Kristų suprasdavau. Bet aš įsitikinau, kaip svarbu, tiesiog reikalinga, savęs to dalyko paklaust, rimtai apmąstyt ypač kada rengiesi atlikti kokį nors svarbų darbą. Tai gali mus apsaugoti nuo daugelio klaidų, o dažnai del šito klausimo įtakos tenka savo pasiryžimus iškeisti. Abudu mūsų kalbamieji klausimai, man rodosi, yra tampriai surišti su tuo klausimu, kurio Kristaus pirmuosius savo mokinius paklausė.

K o n o r i i š m ū s ų K r i s t u s i r k ą j i s m u m s n o r i d u o t i? Koki svarbūs mums yra šitie du klausimai! Jie paliečia esmę mūsų santykių su Kristum ir Jo asmens supratimo. Į pirmąjį klausimą taip atsakyčiau: Kristus nori mūsų gyvenimo! Jis nori kad mes save visiškai Dievui atsiduotum, kad mūsų valia, mūsų norai, gyvenimo siekimai nebūtų be Dievo; kad Dievas būtų vienintelis mūsų gyvenimo

centras, be kurio tas mūsų gyvenimas nustotų sveikos ir protingos reikšmės. Štai prieš mano akis stoja nuostabaus apaštalo Povilo paveikslas. Šito žmogaus gyvenimas savo jėga ir nepaprastai karštais ir atvirais su Kristumi santykiais išaiškina mums daugelį klausimų, apie kuriuos jaunam krikščioniui būtinai tenka pamastyti. Ypač karakteringas jo su Kristumi susitikimas. Kristus aiškiai pasako, ko Jis iš jo nori. Savo prigimties jėga ir energija Povilas atlieka sau Dievo užduotąjį uždavinį; viename savo laiške jis šiaip karakterizuoja savo naują padėtį, kai jis pakluso Išganytojo. Kristus*)—štai toji filosofija, kuri visą jo gyvenimo reikšmę išdėsto. Man rodos, kad tai tas galutinas punktas, prie kurio nori Kristus atvesti kiekvieną mūsų ir kuris reiškiasi Jo įsakyme: „Mylėk Viešpatį Dievą visa savo širdžia, visa savo siela, visomis savo mintimis ir visomis savo pajėgomis.“**) Dažnai gali pastebėti, kad inteligentas pradeda kurti savo gyvenimą be Dievo. Jis ima sau aprėžtą tikslą, susikuria politikos ir visuomenės darbadirbio idealą, nori tarnauti mokslui, menui, bet čia neikiek neapmasto, kokie bus jo santykiai su Dievu ir Evangelija. Ta baisioji klaida, šiais laikais dažnai, net galima pasakyti beveik visiems, sava. Ar tik ne čia reikia ieškoti priežasties, kodel mūsų gyvenime trūksta sveikų niekumet nesenstančių dėsnių ir kodel taip jame įsigalėjusios anos tamsios, šaltį dvelkiančios spalvos? Man rodos, kad Kristus pirma visko nori, kad mes liautumės plaukę pavandeniu gyvenimo upeliu, kad mes „atsipeikėtum,“ kad atsimintum Dievą ir kuo rimčiausiai pagalvotum, kas vyriausiai sudaro mūsų gyvenimo esmę. Kiek stiprus tas pagrindas, kuriuo remiasi visi mūsų planai ir siekimai? Kai kada Pats Dievas įsikiša i mūsų gyvenimą ir suardo, mūsų išmanymu teisingą, jo eigą. Tiktai sunkiose gyvenimo sąlygose, beveik mirdamas badu, „atsipeikėjo“ paklydėlis sūnus, atsiminė savo tėvą ir nutarė eit į jį. Įsižiūrint į gyvenimą, galima kai kada pastebėti, kaip galinga Viešpaties ranka netikėtai susyk sulaiko įsibėgėjusį žmogų ir priverčia „atsipeikėti.“ Gal būt, ir mūsų kai kurie gerai atsimena tą valandą, kuri privertė juos pirmą syk rimtai apie Dievą pamąstyti. Toliau Kristus nori, kad mes protingai ir sąmoningai žiūrėtum į Evangeliją. Juk tai faktas, kad Dievo asmenį, Jo, taip sakant, būda turime patys pažinti; niekas už mus to atlikti negali. Kristus visai nenori, kad mūsų tikėjimas tik jausmu tesivadautų. Jis nori, kad

*) Mar. 12, 30.
**) Pal. 1, 21

tikėjimo pagrindas būtų taip pat rimtas šv. Rašto pažinimas. Kreipdamasis į farizejus, Jis sako: „Ištirkite Raštą," ir žmonėms, kurie maža tuo tesirūpina, jis tiesiog taria: „Klystate, nežinodami Rašto!"

Mes turime sau išsiaiškinti, delko mes taip elgiamės, ne kitaip,delko mes tikime, delko turime vilties, delko norime nustatyti savo gyvenimą tik tąją vaga, ne kita? mano gyvenime buvo laikas, kada į visus tuos klausimus tegalėdavau atsakyti: Elgiuosi taip del to, kad taip elgiasi kiti, man simpatingi ir autoritingi, asmens ir kad mano išmanymu taip elgdamasis gerai elgiesi. Aš manau, kad ne man vienam teko tokiuo būdu savo kelią pradėti, bet susyk jaučiu, kad bent kiek vėliau Kristus pareikalaus iš manęs visai kitokio savo Dievo santykių pagrindimo, kurį vien Evangelijoj galiu rasti. Vienas nuostabiausių Kristaus būdo bruožų yra nepaprastas aiškumas ir pastovumas. Tai pradeda reikštis pačiais Jo žemiškojo gyvenimo jaunybės metais „Ar gi nežinojot, kad tuose daiktuose. kurie yra Mano Tėvo, reik ir man būti"—štai pirmieji Kristaus žodžiai, ištarti bažnyčioj, kada Jam buvo dar 12 metų. Koks aiškus nusistatymas, koks tvirtas įsitikinimas savo paskyrimu žemės gyvenime ir santykiuose su Dievu Tėvu pasirodo jau tuose keliuose žodžiuose! Tolimesniame Kristaus gyvenime tas bruožas taip pat aiškiai matomas ir man rodos, kad jis taip pat pasirodo tame laisvume ir paprastume elgiantis su visais be išimties žmonėmis, priklausiusiais prie įvairiausių visuomenės luomų ir srovių.

Aš manau, kad ir iš mūsų Kristus norí kaip tik to aiškaus supratimo paties ne tik mūsų tikėjimo, bet taip pat ir Jo paties mums pareikštojo kiekvieno mūsų šitame gyvenime paskyrimo „Visiškai protinga stengtis sužinoti, sako prof. Drumond'as, kokia yra Dievo valia mums ir visai išmintinga tikėtis, kad mes ją galime tiek gerai pažinti, jog kiekvieną valandėlę galėtume tikrai žinoti, ar elgiamės iš jos, ar ne."

Tas įsitikinimas, kad visumet elgiesi eidamas Viešpaties valia, duoda įstabaus pusiausvirumo, to aiškumo sielai, mintims, pažiūroms, kurs žymu pas subrendusį krikščionį.

Bet visų šitų ypatybių negalim įgyti išsyk: dažniausiai jos yra ilgo ir rimto Dievo pažinimo mokslo vaisiai. Čia maža vieno bendravimo su Kristumi per Evangeliją ir vidaus įsigilinimo į Jo Dieviškąjį būdą. Čia reikalingas kitas veiksnys,—asmeninis, praktinis tikybinio gyvenimo patyrimas. Tiktai atviras krikščionio gyvenimas pilnas bandymų, dažnai gilaus paties savimi užsivylimo; tiktai toks gyvenimas, kuriame

mums teks remtis tikėjimu, nes kitoks pagrindas dažnai išslysta mums iš po kojų, tiktai toks gyvenimas sugebės galutinai išaiškinti visas mūsų klaidas ir klaidžiojimus, padės mums pažinti Dievo valią ir padarys mūsų tikėjimą aiškų, apibrėžtą ir realingai mums patiems patiriamą.

Štai, delko Kristus nori, kad mes, nesitenkindami vien Evangelijos pažinimu, visomis pajėgomis stengtumės savo gyvenime Kristaus norus įvykinti. „Jei kas norėtų daryti Jo valią,—sako Kristus,—pažins iš mokslo, ar Jis yra iš Dievo, arba Aš pats iš savęs kalbu *). Antra vertus, man rodos, tiktai tas galės įvertinti savo tikėjimą, kurs panorės jį ištirt, atvirai Kristui tarnaudamas. Nereikia perdaug bijoti savo silpnybės. Juk Kristus siuntė tarnaut Evangelijai savo pirmuosius mokinius, kai jų tikėjimas buvo dar labai silpnas. Vėliau Jis nekartą tarsi nusigasdavo jų silpno tikėjimo ir dvasios tamsumo; galime dargi pažymėti atsitikimą, kada Kristaus mokiniai pasirodė visai bejėgiai ir turėjo iškentėti dvasios smūgį (Mat. 17, 16).

Tečiau tas atsitikimas juos daug ko išmokė. Vienoje savo prakalboje Drummondas sako: „Ne nū, tai ryt mes įsitikinsim, kad gyvenimas ne šventė, bet mokykla; ne nū, tai ryt suprasim, kad žemė ne žaislų vieta. Viešpats paskiria ją būti mokykla. Ir nuo to momento, kada tai pamirštam, „gyvenimas virsta mysle.“ Aš iš savęs pridėčiau, kad gyvenimas podraug yra ir praktinė mokykla tarnauti Kristui. Man rodos, kad kelias, kurį mums Kristus rengia, kiekvienam mūsų perdaug individingas. Rast ir aprėžt tą kelią yra vienas rimčiausių mūsų rūpesnių; jį surasti turime tvirtai nusimanydami, kad ieškome ne asmens patogumų, ne linksmybių ir jaukaus gyvenimo. Dažniausiai, dar gi tarnauti Kristui, mums nogisi išsirinkti tokią darbuotės rūšį, kuri žada daugiau paviršiaus sėkmės, daugiau mus patenkina, kuri mums patiems ir kitiems atrodo žymesnė. Kristus tačiau nori, kad šiam reikalui vadautumės tiktai Jo mokslu. Dieviškajai darbuotei mes negalime pasirinkti tas roles, kurios mus masina: mes turim pamiršti save ir klausyti Kristaus. Jis aiškiai sako tą: „Ne jūs mane išrinkote, bet aš jus išrinkau ir paskyriau, kad eitut atneštut vaisių.“

Ir labai galimas daiktas kad tai įvyks ne ten, kur mums pasinogės, bet kur Dievui reikės, ir ne tiek, kiek mes norėsim, bet kiek Jis norės. Nuostabus to pavyzdys yra šv. Jonas Krikštytojas. Aš norečiau visą gyvenimą turėti galvoje

*) Jon. 7, 14.

jo žodžius: „Žmogus negali nieko imt, jei jam nebus duota iš dangaus“ **). Aš manau, kad jei mes spresim šitą dalyką be maldos ir be karšto noro įgyvendinti Kristaus reikalavimus, tad iš kartaus patyrimo suprasime šitų žodžių teisingumą. Šis dalykas man atrodo daugeliui mūsų labai svarbus, ypač šiais laikais. Atėjus prie Kristaus, įgijus tikėjimą, o su juo ir vidaus atnaujinimą ir galint jau blaiviai žiūrėt į gyvenimą, manyje kyla kaip tik tas klausimas: kuo gi aš iš tikrųjų realingai tarnausiu Kristui, prie kokio gyvenimo turiu rengtis? Juk laikas bėga, mes tuo tarpu gyvename gražiausius proto ir sielos metus, o tarnavimas Kristui bet kurioj srity reikalauja nuosekliai sistemingai ir kuo didžiausiai atsidėjus padirbėti savo paties asmenini patobūlinti. Aš nenoriu čia pasakyti, kad mes galime iš syk, visiškai tikrai šį klausimą nuspresti, bet sakau, kad reikalinga apmastyt jį, bent tuo pasirūpint, Man rodos, kad Kristus visai nereikalauja, kad mes užsisklestum savo sielos vidaus duris ir būtum paniurę. Visai neteisinga ta pažiūra, kad krikščionis privaląs būti atskirtas nuo šių dienų visuomenės, privaląs iš jos atsitraukt ir pradėt statyti gyvenimą kitais pagrindais. Aš manau, kad yra atvirkščiai K r i s t u s n o r i m ū s ų a t v i r o g y v e n i m o. Jis geidžia, kad eitum į visas visuomenės gyvenimo sritis ir įneštum su savim naujos gaivios Kristaus dvasios. Aš vaizduojuos krikščionį ne kai „atriektą riekę,“ kaip dažnai vadinant tenka girdėti, bet darbingą gyvą, visą teisinga ir kilnu atjaučiantį savo visuomenės narį. Krikščionybė tai kunkulinojanti energija žmogaus, išsivadavusio iš visokių abejojimų, savingų asmens siekimų, pasigyrimų, tuščios garbės ir t. t. Žmogų, kuriam duota valdžia nuodėmei, Kristus padarė tvirtą kovoti su piktybėms. Juk beveik visi dabartinių inteligentų siekimai, be abejojimo, savo pagrindo yra kilnūs ir geri, tačiau stoka mumyse Kristaus dvasios, šito gyvojo mūsų organizmo prado, leidžia išsiplėtoti mūsų būdo neigiamiesiems bruožams, o iš čia savingumas, pasigyrimai, tuščia garbė, pavydas įsisiurbia į visus gerus sumanymus, įneša jų vaidų, intrigų, juos sudarko, dažnai ir visai naikina. Ne, ne užsidaryti savyje privalo krikščionis, bet visai savęs išsižadėjęs eit į gyvenimą ir nešti ten savo inicytivos-Kristus nori, kad mes visa tai, ką iš jo su tikyba gauname, pilnu saiku atiduotume atskiriems žmonėms ir visuomenei.

**) Jon. 3, 27.

Pereidamas į antrąją temos dalį klausiu: "Ką Kristus nori mums duoti?" arba "Ką Kristus duoda kiekvienam tikinčiam krikščioniui?" Šitą klausimą galėčiau atsakyti: „Savo gyvenimą duoda Kristus." Tikrai, argi Evangelijos pasakojimas, kaip Kristus savo noru aukoja savo gyvenimą del manęs, del Jūsų ir dėl viso pasaulio, nėra nuostabi, sielos gelmės siekianti, istorija? Juk tai faktas, kad Kristus kentėjo už kiekvieną mūsų! Tai gi būtinai reikalinga sutelkti savo mintis prie šito punkto! Tai didelė tiesa, į kurią kiekvienas mūsų turėtų įsigilinti visa širdžia. Nekalbėsiu tuo klausimu daug: vos keliais punktais, daugiau į praktiką atsižvelgdamas, pagvildensiu šį klausimą: „ką Kristus nori mums duoti?"

Pirmiausia norėčiau atkreipt akis į patį žodį „duoti". Aš manau, kad kiekvienas tikįs krikščionis, koks jis mažutėlis būtų, remdamasis savo asmens patyrimu, sutiks su tuo, kad Kristus tikrai duoda mums labai daug, duoda daug daugiau, negu mes paprastai iš jo laukiame, duoda veltui, neikiek mums to nepelnius. Evangelijoj dažnai užtinkame Kristaus žodžių: „Aš jums duosiu," „Aš jums atsiūsiu," „mokykitės iš manęs".Ir koki vienašaliai tie žmonės,kurie Evangelijoj tiktai sunkių, nuobodžių, žmogaus asmenį neigiančių reikalavimų ir taisyklių virtines tenori matyti! Tikrai, labai sunku kiekvieną žingsnį sau kartot ir kvėpt, kad privalau kažkokio dėsnio vardu būtinai taip, ne kitaip elgtis. Toji sunkenybė dar labiau didėja pastebėjus, kad labai retai pavyksta pasielgti taip, kaip reikia, o dažniausiai trūksta energijos, trūksta noro prisiverst eit jau anksčiau priimtom taisyklėm. Aš pats savo gyvenime patyriau, kad žiūrint į Evangeliją, vien kaip į moralę, rodos neši užkrautą didžiausią sunkenybę, ir tik smarkiai kovodamas vargais negalais žengi žingsnis po žingsnio.

Viename šv. Jono apaštalo laiške pasakyta: „Jo (Kristaus) įsakymai nesunkūs. Jlgai man tie žodžiai buvo nesuprantami; bet ilgainiui jie pasidarė pilni gilios reikšmės, aš įsitikinau, kad Kristus duoda mums naują Dvasią, kuri padaro pagrindinių, pakaitų mūsų dvasios organizme: ši Kristaus Dvasia apima mūsų mintis, jausmus, norus ir tuo palengvina Kristaus įsakymų vykinimą. Tuomet Kristaus įsakymų laikomės ne delto, kad mūsų protui būtų aiškus jų laikymosi reikalingumas, bet delto, kad kaip tik tas yra kitas mūsų gyvenimas. Tai tas oras, kuriuo mes kvėpuojame, ir tiesiog organiškai nesugebam kitaip gyventi; visokie, dažnai pasitaikomi nukrypimai įnešą į mūsų sielą gilaus nepasitenkinimo, verčia mus kentėt taip

Dievo Dvasios ilgėtis, jog mes užtrokštam ir skubam sugryžt į mums įgimtąją atmosfėrą. Paskutiniajame griaudingame savo pasikalbėjime su mokiniais Kristus jiems pažada: „Ramybę palieku jums, savo ramybę jums duodu". * * Tai antra brangi Kristaus dovana. Tiktai pats savo gyvenimu patyręs gali suprasti, kokios gilios vidaus ramybės įneša Kristus į mūsų sielą kai mes Jį pripažystam Dievu ir Išganytoju. Tai ne toji ramybė, kuri plaukia iš asmeninės laimės pasisekimų ir pasitenkinimų, tai ne ramybė, kurią paprastai vaiko žmonės ir kurios visai nėra; ne, Kristaus suteiktoji ramybė remiasi visiško vidaus atsinaujinimo ir atgimino supratimu ir atjautimu, įsitikinimu, kad mūsų sieloje nepaliko nei mažiausios dėmės tų nuodėmių, kurios pirma tartum ugnimi mūsų sielą degindavo. Didžiąją paslaptį, kad Kristus savo kentėjimais atpirko mūsų nuodėmes, daugiausia galime pažint tiktai tiesiog mūsų sielos gilumoj kreipdamies į Kristų ir arti su Juo šnekėdami. Tai faktas, ir vienas tos paslapties išorės reiškinių yra kaip tik toji gili ramybė, mūsų sažinės ramumas ir iš čia kilęs mūsų būdo atvirumas, laisvumas, nepriklausomumas. Mat, tuomet mūsų sažinės neslegia nuodėmės.

Aš manau, kad tos didžiosios paslapties padarinys tarp kitko yra taip pat ir tyriausis, šviesiausis krikščionies sielos sugebėjimas mylėti kitus žmones tąja broliška meile, kurios mus Kristus išmokė sakydamas: „Mylėk savo artimą, kaip pats save"! Kada pasikalbėjimuose liečiamas šis klausimas, dažnai tenka girdėti sakant: „šitas įsakymas neįvykdomas; kai man kyla neprielankumo neapykantos jausmų aš stengiuosi juos užslopinti, žinodamas, kad tai negera, bet dažnai nesiseka tai padaryti". Aš visiškai su tokiais žmonėmis sutinku; negalima savo artimą mylėti vien del priimtojo principo. Teorijoje gal būt ir galima, bet ne tikrajame gyvenime.

Kristus duoda šito meilės jausmo. Jis nenoromis gimsta mūsų sieloje, pamasčius, kad mes Viešpačiui visi vienodai brangūs, kad Jis tam nežino skirtumų, kad Jam tuo atžvilgiu nėra nei „daugiau" nei „mažiau" nei „blogiau" nei „geriau", kad kiekvienas mūsų, kad ir kaip žemai būtų nulinkęs, gali į Kristų ateit ir Kristus pamirš jo praeities gyvenimą.

Aš ne sustosiu šitoje vietoje, dar nurodysiu, kad kiekvienas iš savo patyrimo žino, jog Kristus gali ir nori mums duoti tokios meilės, kuri jau duoda mums suprasti, kaip

---

X) Jon. 5, 3.
XX) Jon. 14, 27.

galima mylėti priešus, laiminti mus neapkenčiančius ir dargi savo gyvenimą artimo naudai aukoti.

Dabar paskutinis dalykas, kurį dar norėčiau pasakyt. Pradžioje sakėme jog Kristus nori, kad mes rimtai pegalvotum rinkdamies sau pašaukimą Dabar noriu atminti, kad Kristus, kviesdamas mus į krikščioniškąją darbuotę, visada yra pasirengęs duoti mums pajėgų, reikalingų mūsų uždaviniui atlikti, kai Kristus pasiuntė pirmuosius mokinius skelbti savo mokslui, jis davė jiems valdžios piktosioms dvasioms. Kristus visai aiškiai sako: „Aš duosiu jum burną ir išminti, kuriai negalės priešintis ir prieštaraut visi jūsų priešininkai“, „Aš duosiu jums valdžią“.

Nekartą klausdavau savęs, kas yra reikalingiausia, kad sėkmingai krikščioniškai darbuotumės? Prigimtas protas? bendras išsilavinimas? apsiskaitymas? specialinis teologijos žinojimas? Taip, be abejojimo, visa tai padės mums darbuotis. Imdamiesi sunkaus Evangelijos skelbimo darbo, privalome visašališkai prisirengti, turime visais savo gabumais naudotis kuo tobūliausiai. Bet pastaruoju metu vis labiau ir labiau įsitikinu, kad visi šitie privalumai tėra tiktai antraeiliai, ir kad jie vieni jokiu būdu negali žadėti sėkmingos krikščioniškosios darbuotės. „Jūsų pajėga—sako Seperežontas—turi būti valdžia, gaunama iš aukštybių“. Dabar man visiškai aišku, kad be tos šv. Dvasios pajėgos mes negalime sėkmingai darbuotis Kristui. Ši pajėga turi reikštis visame: 1) pirmų pirmiausia mūsų būde ir pačiame gyvenime, 2) žodžiuose, kuriuose jaustum tikros begalinės (meilės ir atsidavimo Kristui ir 3) toje ypatingoje dvasios laisvėje, drasoje ir pažiūrų platume, nepriklausomybėj ir tvirtume, kurios visumet privalo būti karakteringa mūsų darbuotės žymė. Mes žinome, kad Kristus mums tos pajėgos nori duoti. bet paklausikime savęs atvirai, ar esame pasirengę jos priimt ir ar mes to norime? ar yra mumyse tos Dievo Dvasios pajėgos troškimo, ne kokių nors netikėtų motyvų sukelto, bet troškimo nulatinio, nenuilstamo, spirginamio; ar yra geismo, svetimo visokiems asmeniniams siekimams?. Ir aš, giliai, įsitikinęs, pasakysiu: jei nebus mumyse to noro ir tikro savo silpnybių pažinimo, nei tos pajėgos mumyse nebus!

Dabar pamėginsiu atsakyt į klausimą „ko Kristus nori iš mūsų krikščionių studentų judėjimo dalininkų?“

Man rodosi, jis geidžia, kad musų gyvenimas būtų misija. Vienoje savo prakalboje profesorius D r u m o n d a s nurodo dvi krikščionių kategoriji: 1) kurie žiūri Dievo valios tik savo būde ir 2) kurie žiūri Dievo valios taip pat ir savo gyve-

X) Luk. 21, 15.

nimo kely. Pirmieji yra atgimę į naują gyvenimą, bet neturi pajėgos, reikalingos tarnaut, o antrieji pašaukti tąja pajėga tarnauti Viešpačiui. Pirmieji gyvena tik tam, kad gyventų; jų gyvenimas—tiktai gyvenimas. Tuo tarpu antrieji gyvena pasauly, kad tarnautų. Jų gyvenimas—misija, siuntinių darbas.

Ar verta mums pusėj kelio sustoi? Jei mes atgimėm, jei gavom naujo stebuklingo gyvenimo žemėje, taip pat įgijom tvirto įsitikinimo apie būsimąjį amžiną gyvenimą. Taigi ar nereikia mums pamastyt ir visai aiškiai ir galutinai nusprest klausimą: kam Viešpats mums yra davęs tą atgimimą, ir kur link privalom pakreipti savo žemės gyvenimą? Ar tas gyvenimas tik gyvenimas ir privalo pasilikti?; ar jis negali kartais likti misija? Aš pats taip esu linkęs protauti: jei mano gyvenime yra įvykusi griežta pervarta, jei aš širdingai galiu pasakyti, kad pirmykščiai mano palinkimai ir simpatijos man savo vertės jau yra nustojusios, kas gi gali būti tinkamesnio, jei ne paaukoti šitame gyvenime savo pajėgas ir energiją? Jei mano gyvenimo centras pasidarė Viešpats, jeigu aš myliu Kristų visa širdžia, negaliu save Jo reikalams neatiduoti, privalau visokių asmens simpatijų atsižadėjęs stengtis Jo valią vykint, ir tai kuo tobūliausiai. Aš čia norėčiau atsiminti stebuklingus M o t t'o žodžius: „aukokite save tarnaudami Kristui!“ ir dar pridėčiau: „protingai, išmintingai, apgalvoję!..

Baigdamas, labai prašau Jus, Draugai, kai rinksites sau darbą Kristaus dirvoje, nepraeikit pro mūsų studentų darbuot. Ypatingai rimtai pagalvokit, ištirkit save: ar tik ne tam darbui rengė Dievas? Pažvelkit, kokia plati mūsų Tėvynė, kiek daug draugų dar visai Kristaus nepažysta! Atsiminkit, koks čia platus darbuotės laukas: jame visi mūsų gabumai ir dovanos gali rasti puikiausio darbo...

Vertė *D. B.*

Visuomenės darbo metodai.

Didysis visuomenės darbininkas, vyskupas E. Ketteleris, yra pasakęs, kad didelei socialinei ligai išgydyti negana pavalgydinti ar apdengti kelis varguolius, negana nusiūsti per tarną draugijai varguoliams globoti keletu rublių daugiau, visa tai tik mažytė žmogaus pareigų dalelė. Šių dienų visuomenės uždavinys pašalinti luomų neapykantą, išgydyti žmonijos širdis iš tos ligos ir įkvėpti jai tikėjimą, viltį ir meilę, Dievo ir žmonių meilę [1]).

1) Przegląd powszechny. 1914 m.

„Visai teisingai pasakyta, kad skubiausis ir opiausis mūsų laikų uždavinys, sako V e i s s' a s, [2]) yra nuspresti socialinį klausimą. Čia rūpi sugražint sveikus ūkio ir valstybės santykius, ne tik atnaujint ir išauklėt šeimyną, ne tik pakelt dorą ir tikėjimą,— visa tai yra labai reikalinga,—bet mums privalo rūpėti visa kartu—sugražinti sveiką visuomenę.“ Ir teisingai—visuomenių gyvenime sąlygos—politikos, visuomenes, ekonominės ir dorinės—ankštai savitarpy rišasi ir viena kitai daro įtakos, ir visuomenės laimė pareina nuo normalaus ir sveiko jų išsiplėtojimo, nuo visiškos minėtųjų gyvenimo veiksnių išsiplėtojimo armonijos. Del to mums neužtenka pažinti visuomenės gyvenimo esmę, jo reikalą ir visumą, bet reikia ir savo tuo klausimu įgytas žinias darbu paversti, realizuoti.

Gerai sutvarkytose visuomenėse, turinčiose kelias dešimtis visuomenės gyvenimo metų tas darbas jau yra įstatytas į tinkamas vėžes ir varomas tiksliai, nuosekliai ištirtais metodais, paremtais ne tik ilgų metų prityrimu, bet ir mokslo išvadomis ir išrodymais.

1. Visuomenės darbo netvarka.

Pas mus del daugelio priežasčių visuomenės darbas vos tepradedamas ir del to yra dar chaoso laikotarpy. Chaosas pas mus yra ne tik darbe, bet ir savokose. Tą chaosą dar padidino karas.

Didžiausia mūsų darbo klaida tai nuolatinių, tikrų, pagrindinių ir principinių, jau ištirtų, visuomenės darbo metodų trūkimas.

Mūsų šalis linksta nuo visuomenės darbo daugumo ir įvairumo.

Kiek galvų, tiek naujų būdų, tiek darbo metodų.

Dažnai pas mus steigia draugijas tik delto, kad jas įsteigtų. Dažnai jų steigia asmens tikslams, kad atsiteistų su giminingomis jau esančiomis draugijomis. Kitos vėl dygsta del mūsų silpnybės, apie kurią kalbėjo Bismarkas, kad trys vokiečiai kuria „fereiną“ draugiją. Beveik visose visuomenės darbo sirtyse pas mus viešpatauja chaosas del to neaiškaus darbo padalinimo, del atskirų darbo dalių netikslaus uždavinio supratimo.

Dažnai pavienės draugijos rūpinasi visa tuo, ką gyvenimas atneša, vienos kitoms skersai kelią stoja. Grynai tikybinės draugijos rūpinasi ekonominiais tikslais ir atvirkščiai,

---

2) Soziale frage und soziale ordnung. 3 leid. 9 pusl.

arba ekonominės draugijos pirmoj vietoj pasistato politiką ir partiją, o ūkį nustumia į antrą vietą. Yra draugijų, kurių tikslas visuomenė šviesti, o jose platina partingumą ir luomų neapykantą; o kultūrinimo švietimo darbas gyvena, tolimą nuo visuomenės, džiovininko gyvenimą.

Dar didesnė maišatis geros spaudos rėmimo darbe. Dažnai atsitinka, kad tie, kurie dedasi labai gerais katalikais, prenumeruojasi laikraščius, katalikybę griaunaučius.

O ką jau bekalbėti apie grynai politikos draugijas. Tegu tik katalikai pareikalauja Bažnyčios principų paisyti gyvenime, nelaužyti jos teisių, tuoj apkaltins juos tautos gerovę griaunant, skaldant vienybę. Bet išsižadėti katalikybės principų etikos tautybės ar partijos tikslams tai yra girtinas pasielgimas, didelis žingsnis į pryšakį. Kai reikalaujam Bažnyčiai laisvės, sako mūs norint viešpatauti, o išsižadėti savo tikybinių principų reiškia vienybės ideją remti, susitaikinti su priešininkais, valstybės darbą dirbti.

Iš čia kyla dažnai keistų, gal negirdėtų pagonims, kombinacijų. Partijos, visuomenės ir politikos organizacijos savo dorinius principus dažnai moka jungti su ištikimumu Katalikų Bažnyčiai, kitu kartu su aiškiai priešingais katalikybėi principais—kaip reikalauja valandos aplinkybės. Tai vėl—kartais jų pastangos yra grynai luominės, tautinės, radikalinės, konservatinės — nelygu reikalas. Kokio tat chaoso kyla Lietuvos piliečio prote ir širdy!..

2 Kodel taip yra?

Klausimas labai svarbus ir gal šiuo metu svarbiausis. Atsakymas tokis: *trūksta mums pagrindinių, principinių, tikrai teisingų mokslo ir prityrimo ištirtų visuomenės darbo metodų.*

Kiekvienas visuomenės darbininkas pas mus, gali sakyt, vaikščioja savais keliais ir dirba savaip, kaip jam rodosi geriau.

Metas tad jau galutinai pagaliau nustatyti aiškų, tikrą, pagrindinį, paremtą krikščionybės principais ir tikrais, būtinais lietuvių tautos reikalais visuomeninio darbo metodą ir pakraipą.

Metas, gal jau visai metas, visuomenės darbą, jo būdus, ir priemones sutvarkyti, sugrupuoti, padaryti tikslingus, sistemingus, metas ne tik įsakmiai žinoti, kaip dirbti, bet mokėti ir praktingai orentuotis įvairiose aplinkybėse, mokėti skirti tikrą nuo klaidingo metodo ir žengti ištirtų visuomeniės darbo metodų keliu.

Delto kai kuriuos pagrindinius visuomeninio darbo metodus reikia turėti prieš akis ir iš jų dirbti tą darbą.

Be abejojimo, čia nemanoma sakyti paskutinis žodis, nes nėra „nieko tobūlo pasauly.“ Kiekvienos visuomenės darbas, vadinasi, ir jo metodai reikalauja nuolatinio, be atvangos, budėjmo, protavimo, darbo taikymos prie laiko ir vietos aplinkybių.

3. Visuomenės darbo metodai sprendžiant ekonominius klausimus.

Predėsiu nuo materialinių reikalų. Visuomenės darbas pirmiausia tais reikalais rūpinasi, nes jo įgimtas tikslas—pakelt ekonominę žmonių gerovę, pagerint būvį, padaryt prieinamas plačiausiai žimonijai pasaulio gėrybes. Tas yra privalinga. Be materialinių reikalų nusprendimo nebus nusprestas visuomenės klausimas. Nors žmogus yra dangui skirtas, bet visuomenės darbas savaime turi sukinėtis apie grynai medžiaginius ekonominius reikalus, nes labiau žmogus klausosi daugaus balso, jei jo neslegia vargas ir skaudus rūpesnis duonos kasniu. Senas krikščionių priežodis sako: „per manus ad cor (per rankas į širdį)“—arba, kaip plastingiau sako vysk. F a u l h a b e r i s— „trumpiausis kelias į širdį per pilvą“. Delto Viešpats Jėzus prieš užeidamas ant palaiminimų kalno paskelbti krikščioniškosios doros dėsnių, kai sako Šv. Raštas, „apėjo visą Galileją, mokydamas sinagogose ir skelbdamas Dangaus karalijos Evangeliją, gydydamas visokias ligas, visokius negalavimus tarp žmonių. Ir nešdavo pas Jį visus negaluojančius, parblokštus įvairių ligų ir rūpesnių. Ir pasklido jo garbė ...ir sekė jį didelės minios“... Tuo būdu, Kristus nutaisęs sau kelią į žmones, nuvedė juos į kalną, kur paskelbti krikščioniškojo mokslo įstatymai.

Lygiu būdu elgiasi apaštalai (pasiskaitykit „Apaštalų Darbus“). Taip pat elgiasi visų tautų ir visų laikų krikščionių darbuotojai; paduosiu čia bent vieną pavyzdį: Šventas Petras Klauer'is, norėdamas įsigyti juodaodžių pasitikėjmo, juos prausia, apvelka, dalina įvairias dovanas ir tik paskui pradeda kalbėt apie dieviškąsias teisybes. Taip visumet buvo... „Per manus ad cor“...

Del to visuomenės darbe—ar tai liaudies klausime, ar darbininkų, ar smulkios pramonės, ar moterų—į ekonominius reikalus privalom rimtai atsižvelgt; vadinas, kurt ir remt įvairiausius koperatyvus, ūkio ratelius, kredito draugijas, gaminimo įstaigas ir visa tai, kas kelia nepriklausomybę, gerovę, dirmiausia sodiečio, darbininko, smulkaus amatninko... Be to,

gerinti visas kitas gyvenimo salygas: maitinimo, sveikatos steigti kūdikių, jaunuolių senių, ligonių ir t. t. globas,—visa tai įeina į visuomeninio darbo sritį.

a) Medžiaginis pelnas.

Tačiau tose grynai ekonominėse įstaigose niekad negalima išleist iš akių jų tiesioginio tikslo, t. y. medžiaginio pelno ir to griežtai laikytis. Tokiose draugijose politika ir partingumas vietos neprivalo turėt: *negalima jų verst agitacijos lizdais, pelno viso negalima skrti partijoms, bet savo įstaigoms praplatinti, pagerinti.*

Jeigu kviečiant įstaigos direktorių ir kitus tarnautojus ne tiek atsižiūrima į jų mokslo cenzą, išsilavinimą, kiek į politikos pažiūras, tai yra nuodėmė, skriaudžianti ne tik tą įstaigą, bet ir visą tautos ekonominį ūgį.

Vengtinas taip pat yra savo pažįstamų, draugų, ypač giminių favorizavimos,, nepaisant jų profesinio išsilavinimo nei sąžiningumo pareigas einant.

Vengtinas lygiai yra tose įstaigose jausmingumas: duoti vietą įstaigoje kam tik del to, kad jis varge gyvena, nors duodamojo darbo visai nenumano, būtų įstaigos progresavimo stabdymas.

Neleistina yra tokių įstaigų pelnas dalinti labdarių tikslams. Tiesa, jei gailestingumas saisto kiekvieną krikščionį, tai jis turi saistyt ir krikščionių įstaigas, juo labiau, jei toms įstaigoms gerai sekas ir jos savo pagerinimams nedaug tereikalauja pinigų. Bet šelptini yra ne pavieniai asmens, tik viešos įstaigos. Antra, ne bet kurios įstaigos, bet savo dvasios ir pakraipos gimininingos.

b) Labdarių reikalai.

Labdarių reikalai pavestini tam tikroms draugijoms, kaip antai Šv. Vincento iš Paulės ir tolygių. Į jas tad reikia siūst įvairių pašalpų reikalaujančius ir joms pavesti visą labdarių darbą. Žinomą, tose draugijose privalo būti tvarka, tikslingumas, išmintingumas o ypač tvarkinga, išmintinga pritaikinta prie gyvenamų salygų organizacija. Neapsakomai daug medžiaginių ir dorinių nuostolių pridirba tos draugijos, kurioms trūksta geros organizacijos ir kurios darbuojasi nesusižinojusios vienos su kitomis. Tuomet daug pinigų vėjais eina, o žmonėms duoda progos apgaudinėti tų draugijų vedėjus. Be to, dar ir krikščionišku atžvilgiu yra smerktinas, nes pavargusius ir pašalpos reikalingus neveda prie doro, darbštaus gyvenimo, bet įpratina tinginiaut, girtuokliaut ir kitokių nedorybių. Me-

todas tad ir čia yra būtinai reikalingas. *Gailestingumas ir gera darymas privalo būt tiksliai suorganizuoti ir tinkamai vedami.*

4. Visuomeninis darbas politikos partijose

Jau pirmian buvo pažymėta, kad į ekonominių tikslų draugijas partingumo ir politikos negalima leisti. Vadinasi, politikos darbui turi būt atskira organizacija. Svarbiausi politikos uždaviniai—valdžia ir valdymas, vadinasi, parlamentas, seimas, valsčius, ir t. t., o ypač rinkimas į juos „Politika, sako V. Zaleski's [1]) niekad neprivalo būt tikslas, bet tik priemonė sutvarkyti visuomenės salygoms iš Dievo įsakymų. Mūsų politika dažnai sirgdavo, nes pamiršdavo tą taisyklę. Jos pagrindinė klaida—privata ir pilietinės drasos stoka."—Tokių tad politikos draugijų pirmiausias uždavinys-sveikas ir tikras supažindinimas liaudies, darbininkų, miestiečių, inteligentijos su politikos reikalais padarytų juos politikos susipratusius piliečius. Rinkimų tad kova nėra vienatinis politikos partijos darbas. Konferencijos, susirinkimai, jausmingi atsišaukimai proklamacijos—reikalingi. bet jų neužtenka; visa tai sukelia paviršio agitaciją, bet nepakeičia visuomenės sluoksnių proto; svarbiausia ir reikalingiausia tuos sluoksnius *apšviest,* išmokyt teisingai mastyt, kelt ir tobūlint juose sąžinę—o tai nėra vienos kitos dienos darbas, kaip manoma ir daroma pas mus. Kelių milionų žmonių politikos susipratimas, etika ir teisingumu paremtas, tik metų eile tepasiekiamas. Reikia tam tikslui tam tikrais socialiniais metodais atgimdyti mūsų visuomenę, kiekvieną lietuvišką širdį ir sielą. Teisingai tad pastebi vyskupas iš Vannes: „*labai gera yra prirengti gerus rinkimus, bet dar geriau patiekti gerų rinkėjų* [2])". Tas metodas yra naudingiausis politinėms draugijoms.

Be to, politikos organizacija neprivalo siekti savo grynai asmeninių partinių tikslų, bet tikros realingos žmonių ir šalies gerovės. Šitam klausime reikia laikytis Vokiečių katalikų metodo. Jie parlamentui tiekia projektus, ginančius visų žmonių gerovę, visų teises: darbininkų, ūkininkų, gizelių—žodžiu sakant, katalikų partija apima visą visuomenės reformą ir paduoda ją valdžiai, kaipo svarbiausiąjį dalyką.

„Civilta Catholica" gražiai piešia politinių partijų uždavinius, rodydama visiems katalikams pavyzdį — Vokie-

---

[1]) „Przegląd powszechny" 1914 m.
[2]) Katolicy, bronmy naszej wiary. 6 pusl.

čių Katalikų Centrą; „Centras, rašoma ten, nėra vien katalikų grupė tikybos reikalams ginti, bet yra kartu ir politikos partija, kuri pripažysta ir gina visuomenės sluoksnių reikalus. Tos partijos jėga, stiprumas pirmiausia jos narių skaičius, jos programas visai pritaikintas prie laiko ir vietos aplinkybių ir pagaliau uolus visų narių dalyvavimas rinkimuose ir kituose politikos gyvenimo įvykiuose.“ Minėtasai Centras nėra tad išimtinai tik ūkininkų, ar darbininkų, ar miestiečių partija, bet visi išvien kuria vieną galingą visuomenės atstatymo partiją, paremtą Kristaus principais. Ant jo vėliavos plevėsuoja išrašyta: „Justitia—fandamentum regnorum“ (Teisingumas—valstybių pagrindas“). Ir tą obalsį neveidmainingai skelbia, gina visumet silpnesnius nuo ekonominiu atžvilgiu stipresnių, visiems užtikrindami teisingumą. Del to tad ir šiais raudonojo žiaurumo laikais vokiečiuos katalikiškasai Centras nenustoja daręs įtakos ir socialistai neišdrysta jų išstumt iš gyvenimo viešumos. Vokiečių Centras daug ko gali pamokyt savo pavyždžiu kitų šalių politikos partijas.

(T. b.)

H. Aitv.

Mūsų gimtosios istorijos tyrinėjimo svarba. *)

(Skiriu a. a. Vytautu Endziulaičiu, istorininkų sekcijos kurėju ir sekcijų sumanytoju).

Žmonijos istorija be galo svarbu pažinti. Mes toliau žengiame remdamiesi tuo, ką užpakaly turime ir tuo, ką nauja mums pažanga atskleidžia. Kiekvieną mokslą norėdami aiškiau nušviesti, mes žvelgiame istorijos akimi. Naujausias šių dienų mokslas—visuomenės mokslas, sociologija—tėra aukštesnis istorijos laipsnis. Sociologija, ieškodama dėsnių, kuriais žengia žmonija, daug remiasi būtųjų laikų atsitikimais, praeitim. Istorija yra tikra gyvenimo mokykla.

Tatai viso pasaulio istorijos, jo kultūros ir civilizacijos žinybos atpasakojimo svarba. Kitas dalykas—mūsų gimtoji istorija. Ji neturi tokios vertės pasaulio istorijai, bet mum, šios tautos žmonėm, jos kūdikiam, tautos augimo, jos istorijos žinojimas yra net svarbesnis dalykas, nes tatai yra to-

---

*) Referatas, skaitytas At-kų istorininkų sekcijoj Voroneže. Plačiau apie tat žiūr, „Ateities Spindulių“ Voronežo At-kų darbo apžvalgą.

limesnio tautos ūgio pagrindas. Gema istorija, gema, atbunda ir lietuviai. Be istorijos tauta savarankiškai gyvuoti, samoningai plėsti savo tautos ypatybių ir privalumų negali. Mūs istorijos mokslas dar tesiranda. Ir todel gal daugumas esame tokie nepatriotingi, taip maža tebranginam s a v a, gašliai stveriamės iš oro. Nėra kas kuria ir kursto tautos ugnelę...

Pirmutinis tautos šviesos spindulėlis, nušvitęs jautresniem lietuviam, vertė juos pažvelgt į praeitį, pažinti savo istoriją. Entuziazmingai jie stveriasi to darbo. Mes turim atleist pirmiem mūsų istorininkam—Daukantu, Šliūpu, Basanavičiu ir kitiem tėvynės mylėtojam—jų didelę meilę, kuri kartais ir šovinizmu virsta.

Tatai gyvenamųjų aplinkybių vaisius, epokos padaras. Jie yra vieni pirmųjų atsigavimo karžygių.

Istorijos tyrinėjimas paprastai yra dalinamas į t r i s tarpus: 1 medžiagos rinkimą, 2 tvarkomąjį (pragmatinį) tarpą ir 3 tikrąją istoriją, kur prasideda sociologija ir istorijos filosofija.

Medžiagos rinkimas didžiai svarbus tarpas. Visos žinios turi būti nuodugniausiai ištyrinėtos, išnagrinėtos ir kritikos koštuvu perkoštos. Kiek tas darbas įmanomai sažiningai atliktas, tiek istorija tobūla. Mūs istorijoj dar šis tarpas nepabaigtas dar mes nesam ištyrę bažnyčių, vienuolynų, universitų ir šiaipjau archyvuose tebegulinčios medžiagos. Dar daug darbo tam dalykui reikės aukoti. Tiesa, jau yra žymi dalis senovės raštų ištyrinėta, bet tuos darbus atliko žmonės svetimos tautos, nelietuviai, kuriem ne mūs reikalai rūpėjo. Todel, kol rimtas lietuvis istorininkas tos tyrinėjamosios medžiagos napatikrins, mes nevisumet galėsim ja tikėti.

Turint pakankamai žinių žinelių ir faktų eina jų tvarkymas, chrononologinis ir šiaipjau sutvarkomasis periodas arba p r a g m a t i n ė i s t o r i j a. Su šiuo dalyku mum vargu! Mes rimtesnės pragmatinės istorijos neturime. Todel tat mūs istorija, plačiajai mūsų visuomenei, net ir mokslo žmonėm, išskyrus nedidelę specilistų saujelę, yra terra ignota nežinoma žemė. Apie t i k r ą j ą i s t o r i j ą tuo tarpu svajoti tegalime.

Jei neskaitysim Daukanto, Basaniaus, Šliūpo ir kitų vėlybesnių mūsų tyrinėtojų tautininkų, mūsų istorija iki šiol buvo ir dabar tebėra kuriama nelietuvių, mūsų istorininkai —**rusai, lenkai, vokiečiai.** Jiems mes tarytum, atiduodame savo istoriją ir jie jąja žaidžia, naudojasi saviem tikslam, jos, faktus faktelius traukdami savo kurpaliu.

Mat, istorijos tyrinėjimas yra visada maža daug subjektingas tyrinėtojo darbas. Istorijos įvykių, paties gyvenimo

apšvietimas, labai daug pareina nuo tyrinėtojo pasaulėžvalgos, jo simpatijų ir ipotezių. Subjektingumo rasime turint visus istorininkus. Folk'as išrodinėja, kad vokiečiai ne lietuvius, tik savo brolius vokiečius krikšitinę. Rusų istorininkas, Kojalavičius, 1863 m. sumanė surusinti visą Lietuvių istoriją, vėliau jis yra „išrodęs," kad Lietuva tai „iskoni ruskii krai—visai rusų kraštas"... Boričevskis atranda, kad visur gyventa pravoslavų ir net Žemaičiuose tik rusų tegyventa... Platonovas—rimtas rusų „Smutnojė vrėmia" tyrinetojas - Žalgirio kovoje lietuvių visai nemini. Anot jo, „to b'ilo polnojė toržėstvo ruskavo oružija —rusų ginklo garbė". Lenkai sako, kad tik jie davę „ostateczny cios zakonowi" nugalėję kryžeivius.

Nelietuviai tik tiek tetyrinėja mūs istoriją, kiek ji surišta su jų tautos arba kita kokia nors istorija, kiek savo istorijai nušviesti medžiagos randa. **Vokiečiai** mažiausiai tyrinėjo ir tyrinės mūsų istoriją, (? Red.), nes jiems ji tik kryžeivių žygiam nušviesti tėra reikalinga. Lenkai tyrinėdami išrodinėja, kiek įtakos jie yra padarę lietuvių kultūrai ir civilizacijai.

Sažiningas išrodinėjimas tos įtakos, kurios viena tauta kitai yra padariusi, nėra bartinas, tik pagirtinas dalykas. Bet šito sažiningumo daugeliu istorininkų kaip tik trūksta. Lenkų istorininkai labai mėgsta kartoti, ko plačiausiai suprasdami, Vytauto, esą, pasakytus žodžius: "Gdyby nie Polska, Litwa moja była by dziś niemiecką— Kad ne Lenkai, mano Lietūva šiandie būt suvokietinta!" (Prochaska. Szkice historyczne z XV w., pusl. 56 ir k.). Lenkų istorininkai Lietuvą XIV-jo ir pradžios XV-jo amžio, t. y. tų laikų, kai ji susiartina su Lenkais, sako nekultūringą, silpną laukų tautelę, kuri, štai, tuoj turėjusi nuskęsti „w morzu niemieckiem—vokiečių jūrose". Kovose su Ordenais menka lietuvių kūltura ir pati negausinga tauta turėjusi žūti, nes „w tej strasznej, eksterminacyjnej walce nieliczny szczep litewski topniał poprostu, jak snieg na słońcu, potęgując tylko swą dzikość, a wyrabiając silną organizację wojskową, opartą na straszliwym despotyzmie wielkich książąt, despotyzmie barbarzyńskim i feodalizmie—negausingi lietuviai šioj atšiaurioj kovoj (su vokiečiais) tirpte tirpo kai sniegas saulėj, darėsi dar labiau laukiniai ir susikūrė galingą karo organizaciją, paremtą barbaringu kunigaikščių depotizmu ir feodalizmu" (J. Witort). Tolygiai kalba Limanowski's, Prochaska ir k. Tokiu tat kritingu metu sušvintanti mum lenkų kultūros šviesa.

Lietuvos lenkai, tyrinėdami savo praeitį, rašydami apie ją, tekalba, tesvajoja apie „istorinę Lietuvą." O toji istorinė Lietuva dar nėsanti pranykusi, ir šiandien jos epigonai, tai

didžiausi mūsų atgijimo, laisvės priešai. Lenkų istorininkų tikslas—sugniaužti, nustumti jaunosios Lietuvos idealus, ir atnaujinti senuosius, kurie esą vien „istorinėj Lietuvoj.“ Jiems brangus ir šventas „litvino palioko—lietuvio lenko“ vardas. Tie tatai „Litvos šalininkai“ nesupranta kovos del lietuvių tautos. Pirmutinės kovos esančios kovos del Lietuvos Valstybės. O tautinė Lietuva tik kaipo nedidelė istorinės Lietuvos dalis teesanti žinoma. Bajorija mylėjo ją, nes joje buvo visos jos tradicijos, ir kovojo už jos nepriklausomybę, bet neįstengę ir nesugėbėję suklupo. Istorijos Lietuva mirė, mirė amžinai. Jai mirusiai garbės paminklą pestatė josios tikrasis sūnus poėtas Adomas Mickevičius.

Dabartinis **Lietuvos atgijimas**, sukilimas—tautos liaudies, jos narių darbas; ji stoja į kovą jau naujų idealų vardu. Čia tarp istorinės ir tautinės Lietuvos kyla nesusipratimų. Ir čia istorininkų lenkų daugiausia yra mušama.

Pašaliečių, nelietuvių, tyrinėtojų, rodosi, daugiausia ir geriausia ištirs **rusai**. Rusų istorininkus begalo kvaršina **sparti ir patvari lietuvių organizuotė** ir mokėjimas paimtuose kraštuose palaikyti **tvarką**, padaryti prielankias nukariautąsias kunigaikštijas. Lietuviai, tokia negausinga tautelė, beveik be kraujo nukariavo tokias anuomet garsingas ir kultūringas kunigaikštijas, kaip Polocko, Smolensko, Šiaurės Černigovo, Kijėvo, Voluinės ir kitas. Kijėvas, tų laikų apylinkės kultūros židinys, patekęs į lietuvių rankas, iki totoriam pagriebsiant, buvo ramiai valdomas.

Toliau du to paties meto kontrastai—Maksvos kunigaikštija ir lietuvių valstybė. Pirmoji išaugo į monarchijos absoliutizmą su stipriu valdžios mekanizmu, antroji plėtojos ir augo į konstitucializmą ir politinę decentralizaciją. Vėliau tapo Tarybos ir Didžiojo Seimo iš aukštesniųjų sluoksnių aprėžta monarkija. Monarkas buvo renkamas iš karalių dinastijos.

Lenkų su lietuviais susidėjimas, unija, taip pat be galo svarbus istorijos įvykis. Jis rūpi ne tik mum lietuviam, bet ir rusam. Lietuviai sudaro uniją su lenkais, ne su rusais, nors lietuvių valstybėj buvo tiek daug rusų. Lietuvos valstybė plati ir garsi smarkiai silpsta ir susmunka. Šitie ir tolygūs tų amžių ištikimai labai opūs ir svarbūs ne tik mum, bet ir rusam. Jie labai sutrukdė rusų tautinį susijungimą. Vienas Rusų sparnas tapo tarytum stabo tiktas. Tas jaust ir šiandie. Tatai mūs istorijoj jie randa daug jiem artimų dalykų, tradicijų, iškasenų ir tolygaus.

Bet ne tik šitai rūpi rusam! Lietuva buvo ligi šio karo Rusų grobinys, rusų militarizmo auka. O dabar, kada žmonija žingsniuoja tolyn, kada pažanga apima vis didesnius ir didesnius žmonijos sluoksnius, fizinės jėgos viešpatavimas tampa vis nepakenčiamesnis. Turi sušvist tie amžiai, kada sažiningumas, teisiningumas ims klestėti visur, kada skriaudikas turės atiduoti nuskriaustajam, kas jam priklauso! Todel tat daugumai rūsų istorininkų rūpi išrodyti „mokslo" argumentais „faktais," kad Lietuva—nuo senų senovės rūsų šalis—„iskoni ruskii krai." Nuo tokių tikslų neatsisako net žymus lietuvių praeities tyrinėtojas prof. M. L i u b a v s k i 's. Jis, kaipo mokslo vyras, džiaugiasi, kad kalbamojo krašto praeitis jau nemaža turi atskirų tyrinėjamųjų darbų, kad jos politikos ir visuomenės organizacija šiek tiek nušviesta, tat sako: Nastupilo vrėmia vospol'zovatsia ėtimi trudami i Litovskuju Rus, užė boliėjė stoletija objėdinėnnuju s Rusju vostočnoi političėski, objėdinit s nėju i v naučnom soznanii.—Atėjo metas pasinaudot šiais darbais ir Lietuvos Rusus, jau daugiau kai šimtas metų sujungtus su Rusais politikos atžvilgiu, sujungt ir mokslo atžvilgiu".

Visiem sažiningiem istorininkam mes turim tarti dėku, nes jie mūs istoriją kuria, nes jie mum atbudimo dirvą prirengė. Nors mus žeidžia, skaudina, bet mes turime kentėt, nes tai mum naudinga, mus išmokys akyliai pažvelgt į praeitį ir jiem rimtai atsakyt. Ir tas laikas jau atėjo! Toliau taip pasilikt nebegali. M u m i s t o r i n i n k ų r e i k i a! K o l j ų neturėsim, neturėsim istorijos!

Bar kai kuriais atžvilgiais svarbu mum patiem tyrinėti savo istoriją.

Istorijos kūrybai labai svarbus daiktas v a i z d u o t ė. Istorininkas, turėdamas tik atskirų žinelių, iškasenų, atskirų padavimų ir dvasios kūrybos, nupiešia aiškų istorinį vaizdą, anų laikų paveikslą. Istorininkas turi nusileist į praėjusių amžių gilybes, tapt aprašinėjamojo laiko žmogum, žiūrėtoju ir piešt ne tik atskirus faktus, bet ir to laiko **dvasią**.

Šiam reikalu labai svarbi yra k a l b a, tas vyriausis dvasios reiškėjas. Kiekvienos tautos žmogus turi nuosavių dvasios ir kūno privalumų ir ypatybių, kurios kiek skiriasi nuo tokių pat privalumų ir ypatybių kitos tautos žmogaus. Tos, atskirio žmogaus individinės savybės sudaro tam tikrą tautos dvasią, tam tikrą savotišką atvaizdą. Tą dvasią ne kiekvienas gali suprast, suvokt ir ją nupiešt. Istorininkas rusas, lenkas, vokietys vargu galės teisingai parodyt praėjusių laikų gyvenimą, juo labiau, kad jie, paprastai, vaiko

savus tikslus. Todel svarbu, kad patys lietuviai savo istoriją tyrinėtų, kad jie patys domėtųsi šalies vidaus tvarka.

Istorija vėl, kaip kiekvienas mokslas, reikalauja tam tikrų ipotezių. Tokių ipotezių kitos tautos jau seniai turi ir ant jų stato savo istorijos rūmą. Mūs istorijai kurti taippat reikia šiokių tokių ipotezių, lietuvių tautos praeities spėjimų, be ko kai kas nėra tikslingai paaiškinama. Be kitų dalykų, čia dažnai praverčia kalbos pažinimas. Tokių ipotezių Lietuvos istorijos tyrinėtojai, nelietuviai, nekūrė, o jei ir kūrė, tai tik savo tikslam ir uždaviniam. Žinoma, tos ipotezės neturi būti šovinistinės. Mes čia negalim ir neturim sekt mūs istorininkų Daukanko, Basaniaus, Šliūpo. Čia reikia vadautis teisingumo, solidaringumo dėsniais.

Taip antai, dar pradžioj XIX a. Hilferdingas, fon Bolen'as, Pranas Bopp'as, Augustinas Pott'as ir kiti mokslininkai, remdamiesi lyginamąja kalbotyra, to mokslo daviniais, išrodė lietuvius esant tautą plačios indų eiropiečių padermės, tos pat padermės, prie kurios priklauso arijai, armėnai, trakai su brigais, albanai, graikai, elirai, italai, keltai, germanai, slavėnai ir baltai. Visos šitos tautos žiloje senovėje viena indų eiropiečių kalba kalbėj. Senovėje tos kalbos turėta dvi didžiausi tarmi. Vieną tarmę sudarė graikų, germanų, italų ir keltų kalbos; kitą tarmę sudarė indai su iranais, trakai su brigais, armėnai, albanai, baltai ir slavėnai.

Tatai lyginamoji kalbotyra, iš dalies ir mitologijos ir papročių pažinimas, parodė, kad Lietuvių tauta artima ir giminiuga garsingai senovės indų **sanskritų** tautai. Prieš 2000 metų prieš Kristui gimsiant sanskritai būriais atplūdę į šių dienų Indų kraštą, nukariavę 120 vietos tautų ir, kaip sako persų žnios, praslinkus trumpam laikui jau apie 4/5 tų tautų kalbėję sanskritų kalba. (Tur būt, jie ne tik del militarizmo, bet ir del savo dvasios privalumų buvo galingi!). Apie jų religingumą, mistingumą, kultūrą sako ir patys, taip šiandien mokslo vyrų branginami, imnai, vadinami Rigvėda. Sankritai jau tada buvę geri žemdirbiai, turėję geležimi kaustytų vežimų. Taigi lietuviai, atsiskirdami nuo sanskritų, turėję pasiimti tos kultūros. Tuoj po Kristaus gimimo lietuvius atrandame gyvenančius kur dabar mes esam. Ir tų laikų žinios mum sako, kad lietuviai jau nebuvo nekultūringa laukų tautelė. Tikresnių žinių yra, kad lietuviai buvę geri žemdirbiai, kad jie uoliai ir sažiningai dirbę žemę, sėję auginę javus. Iškasenos rodo, kad lietuviai buvo įtraukti į prekybą su Vakarais ir Rytais. Už savo šalies prekes gaudavę iš Vakarų ir Rytų pirklių įrankių žemės darbam dirbti: piautuvų, dal-

giu ir tolygiu dalykėliu. Dora, tikyba, mistingumas taip pat rodo, kad lietuviai artimi savo protėviam ir atsiskirdami išsineše anu laiku sanskritu tautos privalumu. Žodžiu sakant, lietuviai buvo anuomet net labai kultūringi.

Kokia senovės lietuviu buvo gyvata, kaip jie tvarkė savo reikalus, mes šiandie pasakyti negalime. Apie lietuviu tautos susirinkimus, seimus ir seimelius istorijos žiniu beveik neliko. O spėjama, kad ju būta dar vidury XIII a. Taip antai, žemgaliai tariasi apie vokiečiu padarytą jiem smūgį. Žemaičiai prieš puldami Kuršą susirenka pasitarti. Spėjama, kad ir Mindaugas, tapęs Didžiuoju Lietuvos kunigaiksčiu, dar ėjęs tais senobės numintais takais ir siūsdamas pasiuntinius prie kryžeiviu magisterio Andriejaus Stierlendo daręs tai su viso krašto žinia ir pritarimu. Taigi ir tikėjimo keitimas, krikščionybė, matyt, nebuvo tik vieno žmogaus noras, bet pačios tautos. Tas suprantama, nes lietuviu tauta tuomet, kaip pastebi Skirmuntaitė, buvo veiki pažangai, dar tuomet nebuvo prie pagonu įpročiu ir burtu labai prisirišusi.., Atkakli reakcija tik vėliau teatsirado, būtent kryžeiviams nuo tikrojo ju pašaukimo atitolus. Ji reiškė tėvynės ir laisvės išgelbėjimą

Trūksta mum žiniu taip pat apie pirmuosius lietuviu rykius. Mes turime, be kitu, gražiu legendu apie valdžios kurėjus Prutenį, Vaidevutį, Palemoną, bet jos dar neištirtos. O jos mum reikėtu gerai ištirti, panagrinėti. Tu rykiu, iš vėlybesniu žiniu sprendžiant, nemaža būta. Dar prieš didžiosios kunigaikštijos susikūrimą, kaip sako prof. M. Liubavski's (Oblastnojė dielėnijė i miestnojė upravlėnijė Litovsko Ruskavo gosudarstva. Litovsko Ruskii Sėim.) ir Daškevič'ius... (Zamietki po istorii Litovsko Ruskavo gosudarstva). „Lietuvoj jau būta luomu skirtumo del turto ir visuomenės padėties. Buvę ir smulkiuju žemininku, buvę ir stambiu. Didieji žemininkai ir šiaip įžymesni turėję daug bernu, arkliu, šunu medžioklei, paukščiu ir kitko: tat buvę ir vergu ir laisvu, kilmingu žmoniu. Tie laisvieji, kiltieji... žmonės, kuriuos kronikos vadina prepotentes, potiores, famosi domini, nobiles, die edelsten, valdydavo bendrijas ir jas nuo priešu gindavo. Dar dažnai juos kronikininkai vadina „duces capitanei, costellani, reges, kunige, kniazki".

Šitu kunigaikštėliu darbam aprašyti trūksta medžiagos, tat sunku nuspresti tu laiku lietuviu visuomenės padėtis. O ju būta garsingu XII a. Karas lietuviam jau nebe tik apsigynimo tikslas, bet daugumui tampa ir amatu. Tuo metu, lietuviai grobio ieškodami aplanko Naugardą ir Voluinę, tal-

kininkauja Prūsam, eina galynėn su Lenkais, Vokiečių Ordenais, Mangolais. Iš Mindaugo laikų kronikose teišliko vardai rykių Ašveno ir Širvydo Buškovičių, taip pat Chvato ir Lingvenijaus. Iš jų tik apie Lingvenijų ritmuotoji vokiečių kronika paduoda ilgėlesnį jo daužymosi pasakojimą. Jis, besitrankydamas, bekovodamas su trimis pasienio broliais (Duco, Milgerin ir Dindeke), Mindaugo padedamas, juos išvijo į Kuršą, bet už tat pats pateko į vokiečių nagus (Die Livländische Reimchronik). Tačiau visos tų laikų žinios yra neaiškios, tamsios, jos tėra nuotrupos, praėjusiųjų laiku gyvenimo, jo įvykių guri nėliai. Iš tos medžiagos sunku šiandie duoti sveikas vaizdas. Tikresnių žinių mes tegauname nuo **X amžio**, kada pradeda kraują lieti, kada ima gimti m i l i t a r i z m a s. Kitaip nė negalėjo įvykti. Senų laikų istorija tai militarizmo, kariavimių ir įvairių karžygių tikinių istorija. Pirmiau į istoriją patekdavo del kraujo liejimo, del karų. Kultūros ir dvasios reiškinių nerašydavo. Apie Prūsus pirmas žinias suteikia vienas vienuolis Kanaparijus ir vyskupas Brunos, nužudžius Šv. Vaitiekų 920 m. Apie lietuvius, pradedant nuo vienuoliktojo šimtmečio, duoda žinių lyvų, kryžeivių ir lenkų kronikos, aprašinėdamos beaugančio lietuvių militarizmo karo susidūrimus. Tuo metu pradeda kalbėt ir rusų kronikininkai lietopiscai. To laiko atsitikimai istorininkų, nelietuvių, žymiai išknisinėti. Bet prieš tą tarpą apie lietuvius tamsių sugreibaliotų žinelių teturim. O mum itin įdomūs tie laikai. Lietuviai daugiau mistingi, ne militaringi — mum įdomūs. Daug visų tų smulkmenų, kurios nušviestų tų laikų lietuvių tautos gyvatą, mes galėtume rasti k a l b o s d a v i n i u o s e: žemės kalboj, dainose, pasakose, burtuose, taip pat iškasenose, mitologijos atbalsiuose ir tolygiuose tautos kūrybos palaikuose. Tas nelietuviam, ypatingai tiem, kurie gaudo grobiamuosius militarizmo tikslus, kurie vadaujasi savo tautos šovinistiniais impulsais, maža terūpi.

Mūsų pačių kalba parašytose istorijose ir jų vadovėliuose iki šiol buvo pasakojama apie didelį lietuvių karingumą, jų militarines jėgas. Tiesa, lietuvių valstybė daug kariavo smarkių karų su savo kaimynais, ir tie karai į pražūtį ją galutinai įtraukė. Bet del to mes negalim juos vadinti karingais, ir to karingumo nevertėtų mum ieškoti. Pati lietuvių valstybė ne militarizmu kurta. Mindaugas pats nekariaudamas nei vieno žymesnio karo, nelaimėdamas nei vienos didesnės galop kovos (? Red.), nugalėjo savo kaimynus priešus, ir savo valstybės sienas neregėtai išplėtė. Jeigu lietuviai savo kalba nė įstatų nerašydavo, tai tas irgi ne militarizmo naudai, bet salidarybės, susitarimo.

Tur būt, lietuviai savo valstybėj gyveno ne valstybės, bet širdies įstatais, m e i l e, tat ir įstatai tik nukariautiejiem reikalingi buvo (? Red.). Juo labiau, kad tie plotai, svetimų tautų žmonių gyvenami, kartais kelis kartus būdavo platesni už tikrosios Lietuvos žemes.

Eidami į Lietuvos istorijos pūdymą viena tegalime kurti minty: atidengt amžių uždangalą ir lietuvius, jų gyvatą, mintis, darbus, pačią sielą nupiešt taip, kaip ji atrodė ir tą, kas praeity ji yra buvusi. Lietuvių istorijoj, jos praeity, glūdo daug s l a p t i n g o, gilaus, kas dar neatidengta, neištirta. Polockas, Smolenskas, jų oratoriai, filosofai, prekyba noringai dedasi ir klauso nesenai tesusikūrusios Naujapilės, Kernavos.!

Istorininkus nelietuvius tas stebina, ir jie laužo galvas: kurie čia galai? Iš vėlybesnių žinių apie lietuvių praeitį negalime spresti. Gal, kaip rusų senąją kulturą išgriovė atėję totoriai ir ją rusų caras Petras Didysis turėjo gabent iš Eiropos, taip ir lietuvių kultūros židinius išdraskė ištrempė, ir užgesino **kryžiaus karai**, kurie taip daug Lietuvą yra varginę, jų sodybas ugniai pavesdami, ramius gyventojus išsklaidydami, į nelaisvę ištremdami...

T a t k u r k i m p a t y s i s t o r i j ą! Nesigailėkim darbo: jo tautos praeitis šaukte šaukiasi!

* * *

Žinojimas tam, kad vien žinotum—tuštybė, jei gyvenime gerų darbų trūksta.

Daug žinojimas tik tam, kad pasididžiuotum, tai niekų niekai ir dvasios apgavimas.

Daug žinoti, kad skriaustam silpnuosius, tai piktybių piktybė ir paikųjų žmonių darbas.

Palaiminti nusižeminę mokytieji, nes jiem skirta suprasti tikėjimo išmintį, kuri apšviečia širdis ir paslaptis išaiškina.

Jei visu mokslu Viešpats apšvietė tave, būk teisybės apaštalas!

G. Palau.

* * *

Kas perdaug bailiai rūpinasi, kad nenustot gyvybės, tas nesidžiaugs jąja.

Kantas.

P. Karvelio.

Istorinis materializmas*).

Gyvenime žmonės, rašo ten Marksas, turi neišvengiamų, nepareinančių nuo jų valios gamybos arba produkcijos santykių, kurie atsako tam tikram produkcijos jėgų laipsniui. Visi produkcijos santykiai apibendrinti sudaro visuomenės ūkio struktūrą, realinį pagrindą, bazį, kuriuo remiasi teisės ir politikos rūmas ir kuriam atsako tam tikros visuomenės susipratimo lytys (formos). Pavyzdžiui, šių dienų kapitalizmo tvarkoj, einant marksizmo takais, antogonizmas ir kova tarp darbininko ir kapitalo.

Medžiagos dalykų gamybos pobūdis karakterizuoja socialinę, politinę ir dvasinę gyvenimo eigą. *Ne žmogaus susipratimas karakterizuoja jo būtį pasauly, bet būtis karakterizuoja susipratimą.* Tam tikrais gamybos jėgų laipsniais atsiranda priešingumų, kenkiančių pačiai gamybai. Tada tokia tvarka tramdo pažangą ir prasideda socialinė revoliucija, arba, taikantis Gegelio metodo tezio, tezio pasikeitimas antitezin ar sintezin. Kiekviena visuomenės tvarkos lytis žūva ne anksčiau, kai visos gamybos jėgos, kurių reiškiasi toj lyty, atatinkamai išauga. Naujų aukštesnių gamybos santykių atsiranda ne anksčiau, kai pribresta salygos jiems prigyti senojoj visuomenėj. Delto žmonija ima tik tokių uždavinių, kurių gali įvykinti, nes pats uždavinys ir jo iškeltas idealas atsiranda prote, kada jau arba yra salygų jam įvykti arba jau pats savaime vyksta.

Kitam savo veikale *Filosofijos skurdas*, kritikuodamas prancūzų socialistą Prudoną, vėl išdėsto savo pažiūras.

Visuomenės santykiai tampriai surišti su gamybos jėgų reikalu. Žmonės nusistato visuomenės santykius sekdami savo kūno būvį; paskui jie kuria principų, idejų, kategorijų, pareinančių nuo visuomenės santykių. Tuo būdu visos idejos tik tol gyvuos, kol bus tų visuomenės santykių, kurių jos yra spinduliai. Dvasios reiškiniai yra istorijos pažangos vaisiai. Nuo pat pradžios yra luomų (klasių), darbo ir kapitolo antagonizmo, be kurio negali būti pažangos.

Aiškių aiškiausiai išdėta ši teorija *1848-tų metų komunistų manifest.* Visuomenės istorija, skaitome tame veikale, buvusi lig šiol nuolatinė luomų kova. Dabar antagonizmas esąs paprastesnis: esančios tik dvi šalys; vienoj stovįs p r o l e t a r i a t a s, antroj b u r ž u a z i j a. Ar reikią didelės gudrybės, kad būtų aišku, jog idejos, sąvokos, žodžiu sakant visas žmonių supra-

---

*) Pradžią žiūr. 2-s „Ateities“ sasv.

timas keičiantis visuomenės santykiams kitėja. Viešpatavusios *stipriausios* ekonominės grupės idejos. Kada kalba apie revoliucingas esamajai tvarkai idejas, tai tik reiškią, jog senojoj visuomenėj esą naujų elementų, kurių priežastis esą ūkio dalykai. Kaikurie saką, jog tikybos, doros, filosofijos visada buvę. Toliau jie saką, jog esą amžių tiesų, kaip antai: laisvė, teisingumas, kurios esančios privalingos įvairios visuomenės tvarkos žmonėms. Komunizmas visas tas amžinas tiesas panaikinsiąs, nes jos gyvavusios tais laikais, kada buvo luomų antagonizmo ir vieni kitus naudojo. Todel nesą nieko nuostabaus, jei buvę kaž kokių amžių tiesų, nes jos turėjusios priežasties pastoviuose ūkio santykiuose. Kada griuvo senasis pasaulis, ir tikybas pakeitė krikščionybė; krikščionybę pakeitė XVIII-jo šimtmečio racionalybė, nes buržuazija nuveikė feodalumą. Komunizmas ir kolektivizmas iš pagrindų iškeisiąs ar visai panaikinsiąs tikybą ir dorą, keisdamas turto padalinimą.

Engels'as teisina Markso teoriją. Materialinė pažiūra į istoriją, sako jis, iškyla iš to, kad gamyba, o kartu ir *paskirstymas* ir *produktų mainymas* yra kiekvienos visuomenės tvarkos pagrindas. Visokių politinių ir visuomenimų pervartų pagrindai ne filosofija, bet *ekonomija*. Įmonių pagerinti yra pačiuose kitėjančiuose produkcijos santykiuose. Tų įmonių nereik išgalvot, bet reik atrast esamuosiuose faktuose.

Ši ar kita ūkio struktūra esąs pagrindas, kuriuo galų gale „in letzter Instanz" remiąsis visas politikos, teisės ir tikybos rūmas. Atskiro žmogaus valią valdą tiesiog ūkio dėsniai, o valstybės valia kintanti įsiviešpataujant vienam ar kitam luomui, t. y. kitėjant gamybos ir paskirstymo santykiams. Valstybė, atskirų asmenų draugija kolektyvas, esąs toks pat ekonomijos santykių atšvietinys refleksas, kai ir asmuo individas.

Pasinaudodami šiomis ištraukomis, pasistengsime pažiūrėt, kas yra ekonominis materializmas sociologijos atžvilgiu, kaip ši sociologijos doktrina aiškina mūsų visuomenės gyvenimą. Gilėliau įsižiūrėję į ekonominio materializmo esmę, mes pamatysim *dvi svarbiausias mintis*: pirma—vienintelė viso kultūros ir socilinės pakėties priežastis yra ekonomijos faktoriai ir, antra, klasių kova yra istorijos turinys.

Prieš pradėdami kritingai kratyti ekonominio materializmo dėsnius, mėginsime tiksliau išsiaiškinti tuos dalykus, kuriuos dažnai mini materializmo teorijoj. Mes matom, kad materializmas nori nustatyti tam tikrus dėsnius gyvenimui. Bei tardami žodį „gyvenimas," mes be galo daug pasakom. „Gyvenime" yra visos žmonijos, viso pasaulio darbai, mintys. Kiekviena sekunda čia turi ilgiausią istoriją, kurios mes, tu-

rėdami ne tokį tobūlą aparatą išorės pasauliui pažinti, negalime jokiu būdu visos suvokti. Žmogus, kalbėdamas apie gyvenimą, ima iš jo atskirus, labiau jam įkritusius į akį, faktus, riša juos priežastingumo dėsniais ir tuo būdu juos pažysta. Todel kiekvienas žmogus iš dalies subjektina gyvenimą, imdamas reiškinius ne viso jų turio, tai yra, ne su visais tais saryšiais, kuriais kiekvienas reiškinys rišasi su visu pasauliu. Todel socialinės teorijos teima tik tam tikras gyvenimo puses, pačio objekto visai nepačiuopdamas. Kiekvienas reiškinys gyvenime yra supintas su daugeliu kitų reiškinių. Jei norim jį tyrinėt, išskiriam iš vienos eilės, imame tai, kas mums atrodo svarbiau. Todel, vartodami tokį tyrinėjimo metodą, turime visumet atminti, jog imame ne patį gyvenimo objektą, tik kai kuriuos gyvenimo reiškinius. Vieni ima tokius, kiti kitokius, ir jų svarbumą ne visi vienodai lygiai supranta. Čia tarp atskirų žmonių daug gali būt įvairių nuomonių, nelygu kas kuriuos faktorius į pirmą vietą iškiša. Vadinas, yra įvairių pakraipų sociologų.

Toliau, sociologija turi reikalo su tokiu dalyku, kaip žmogus. Žmogaus irgi įvairių įvairiausių stimulų būna. Žmoguj yra laisvės jausmas. Kiekviens savo viduje jaučia, kad jis gali daryti kaip tinkamas, Žmogui gamta yra dovanojusi tam tokios energijos, kurią jis vartoja savarankiškai. Žmogus atskiria save nuo viso pasaulio; kiekvienam yra aišku, kas „aš“ ir kas „neaš.“ Žmogaus laisvas pajėgų vartojimas pasirodo darbuose; žmogus gali veikti ne tik su „aš“ bet ir su tąja medžiaga, kuri yra aplink jį. Jei mes matome tame jo darbe tam tikrą tikslingumą, tai tik parodo, jog žmogus nėra paprastas mekanizmas, jog jame yra išminties. Įdiegtoji žmoguje išmintis griežtai neaprėžia žmogaus elgesio, ji duoda tam tikrą kriterių, bet lieka plačiausia dirva įvairių įvairiausiom variacijom. Todel jokių griežtų įstatų, kurie aprėžtų kiekvieną žingsnį, negali būti. Galima tik giliai ištyrinėjus sakyti, kad to veiksmo buvo tokia svarbesnioji priežasti, kito kitokia. Bet niekumet negalime sakyti, kad ir už šimto metų to pačio veiksmo priežastis būtų tokia pati. Kai kas sako, kad statistikos dėsningumas nustatąs gyvenimo dėsnius. Statistikos dėsningumas neišrodo, kad žmogaus gyvenime būtų dėsnių. Vidutinis mirštančiųjų skaičius jokiu būdu nenulemia, kad aš turiu mirti rytoj ar už dešimties metų, arba tą pačią sekundą pasidaryti sau galą. Statistikas atmeta visa, kas skiria individus, o ima, kas jiems bendra. Rezultato gauna abstrakcijos žmogų, kurio pasauly nėra, bet kuris mūsų praktingame gyvenime daug naudos gali duoti, nes gyvenimas ne

kaosas, jame yra tikslingumo dėsnių. Todel ir statistika daug padeda socialinei politikai, padeda tam tikrus reikalus atlikti. Bet ji neapibrėžia žmogaus pasielgimų.

Pakalbėję apie „gyvenimą“ ir „žmogų“,pažiūrėkim, kuriuo metodu eina ekonominis materializmas. Kaip matyt iš pačio žodžio „ekonominis“, ši teorija labai svarbiu daiktu laiko ekonomiją („ūkio“ reikalus). Ekonomija yra praktingas mokslas. Ekonomija žiūri į pasaulį savotiškomis akimis. Jau Smitas, kalbėdamas apie darbą, suprato jį materialinių darbų gaminimu. Politinė ekonomija visai nesprendžia, kas yra darbas, kiek jis raumenų ir kiek dvasios pajėgų vaisius. Jai to nereik. Ekonomijos uždavinys yra siauras—mokslas apie gaminimą ir paskirstymą medžiagos gėrybių, todel filosofijos klausimų, dalykų esmės klausimų nesprendžia. Ekonomininkui ne svarbu tos visos gudrybės, kaip anatomui nesvarbu žmogaus dvasios savybės. Todel, imdami žmogų ekonomijoj, mes imame tik tas jo ypatybes, kurios ten turi svarbos ir yra reikalingos. Gauname ne tikrą žmogu, bet tam tikrą žmogaus ypatybių grupę. Norėdami vien tomis ypatybėmis visa išaiškinti, labai galime suklysti. Pavyzdžiui, Bentamas norėjo visą pasaulį paaiškinti godumu, visur tematė naudos troškimą ir bandė išskaityti visus žmogaus motyvus. Protestantizmą aiškino kiaulių veisimo išsiplatinimu, krikščionybę—pirmųjų amžių verguve, latifundijų išsiplatinimu ir Rymo proletarijato įsivyravimų. Bentamui pamėgzdžiojo Rikardo, pramanęs ekonomijai tam tikrą žmogų „homo oeconomčus“, tai yra žmogaus ekonominių pobūdžių sumą. Bet tai tik išgalvotas subjektas, ne pats žmogus. Toliau, kad lengviau būt ekonomijos problemos sprest, ekonominio materializmo teorijoj kalba ir apie „klasę“. Ekonomijoj „klasėmis vadina žmonių grupes, turinčias vienodus reikalus ekonomijos srity. Sakoma, kad vienos klasės individai privalo turėti vienodus reikalns. Bet „klasės“ ypatybes ar turės atskiras individas? Nevisada. „Klasė“ yra kolektyvas, tai yra sutrauktos bendriausios ypatybės tam tikros žmonių grupės. Tai yra irgi abstrakcinis dalykas, ne realus gyvenimo reiškinys. Čia tas pats, kaip ir vidutinis statistikos skaičius, išgalvotas tam, kad būtų patogiau dalykai pažinti, o ne kaž kas iš gyvo gyvenimo paimta. Įvairių tautų tų pačių klasių, matom iš šių dienų atsitikimų, yra reikalai skirtini. Pavyždžiui, rusų demokratija ir suomių.

Taigi del metodo, vartojamo ekonominiame materializme, turime pasakyti, kad jis nėra mokslingas, nes ima tam tikras kategorijas à priori tam tikra prasme. Turėdami tat galvoj (kad 1) gyvenimui pažinti mes jį turime surišti priežastin-

gumo desniais, 2) kad žmogus yra labai gudriai kombinuotas kurinys, kuriame veikia daug įvairių stimulų, 3) kad „klasė“ yra abstrakcinis dalykas), pradėsime nagrinėti ekonominį materializmą, kuris turi dar vardą mokslingo socializmo. Bet mokslingais galime vadinti tokius dalykus, kurie remiasi pozitingo mokslo dėsniais. Istorinis materializmas iš karto remiasi pozitingu mokslu, nes tyrinėja istorijos atsitikimus ir ieško juos sudariusių faktorių. Bet istoriniame materializme visus faktorius suveda į vieną: ar aiškiai ar neaiškiai visi faktoriai prasideda ekonominiuose santykiuose. Priklausomumas visų žmogaus gyvenimo reiškinių nuo ekonomijos santykių neišrodomas, jis ekonominiame materializme imamas à priori. Paėmus tai à priori, nesunku paskui jau tam tikrų faktų surasti, kurie turėtų ryšį su tuo ar kitu reiškiniu. Gyvenime viename atsitikime yra įvairių įvairiausių kitų atsitikimų, kurie funkcijos ryšiais (kaip geometrijoj sinus kampo ir pats kampas) susirišę tarp savęs. Kas iš tikrųjų yra priežastis, negalima susekti, nes ta tariamoji priežastis rišasi su daugybe kitų priežasčių ir taip be galo. Kaip fiziologija nepasako, kas pirmiau prote gema, ar mintis, ar tam tikras smegenų darbas, bet tik konstatuoja jų buvimą, taip ir gyvenime sunku pasakyti, kas tai sukėlė. Galima tik svarbiausias priežastis rast, o visas menkesnes atmesti. Bet imdami svarbiausias priežastis mes nevisumet aiškiai matysime, kad gyvenimas priklauso ekonomijos. Pavyzdžiui, sunku aiškinti krikščionių kankinių mirtį kokiais nors pilvo reikalais, ar turtų troškimu. Tuomet materializmas sako, kad tas ekonominis faktorius yra „in lecter instanc“ galų gale. Bet jei galų gale, „paskutinėj instancijoj“, tai dar didesnis savivalingumas, dar mažiau mokslo ir toliau nuo pozitingo mokslo. Čia jau yra tik spėliojimas ir toks surišimas faktų neva priežastingumo dėsniais visai pozitingam mokslui netinka. Ekonominis materializmas, norįs visus reiškinius, be išimčių, pateisinti ekonominiais faktoriais, pasidaro teorija. Ta teorija yra metafizinė, kadangi jos apčiuopiamais išrodymais negalima patirti. Ji **monistinė metafizikos teorija** kadangi, visų reiškinių pradžią mato viename dalyke—ekonominej visuomenės struktūroj. Tuo metafiziniu monizmu ir aiškina visą proto ir dvasios darbą; visa tai, pasak ekonominio materializmo, tik refleksas atspindulys ekonominių santykių, kurie neturi savarankės būties.

Matome, kad ekonominis materializmas nėra pozitingas mokslas. Toliau, žinom iš citatų, Marksas sako, kad įsiviešpatavus kapitalizmui žmonėms atsivėrė akys ir jie suprato visą istorijos ūgį. Iš šių žodžių

daroma labai svarbi išvada. Čia tik reikia atsiminti dar citatą, kad tam tikros mintys atsiranda tik tada, kada jau ekonomijos santykiuose atsiranda salygos, kuriomis tos idėjos gali įvykti.

Vaduodamiesi šia taisykle, socialistai sako, kad kapitalizmą turi būtinai pakeisti socializmas. Čia jau daromas *spėjimas*.

Žmogus, kaip minėjau, pats sau yra energijos šaltinis, todel tokių dėsnių, kaip chemijoj ar fizikoj negalima nustatyti. Tas pats daiktas žmogui kuo nors išgasdintam, sunervuotam, įpykusiam ir tam, kurs turi ūpo, įvairiai atrodys ir gali įvairios įtakos jų elgesiui padaryti. Todel, laikantis pozitingumo, nuspėti, kas bus istorijoj, prisidengiant nesulaužomais griežtais dėsniais yra nesamonė. Taigi, ir ekonominis materializmas nėra teisinga sociologinė teorija,nes jo tvirtinimai tėra tik spėliojimai, mokslo vertės neturį.

Pažiūrėkim į ją patirties teorijos akimis. Pažiūrėkim, ar galima aiškinti ekonominį materializmą remiantis jo pačio dėsniais. Jei žmogaus visos ypatybės visada reguliuojamos galų gale ekonominiais faktoriais, jei žmogus tik tam tikro mekanizmo lėlytė, taip ar kitaip judanti, paspaudus vieną, ar kitą mekanizmą, tai jausmas mūsų nepriklausomybės, individybės yra iliuzija. Nors vidaus balsas visumet žmogui sako, kad „aš“ esu laisvas, noriu, tai darau, nenoriu, ne, bet sakykime, kad tai tik rodosi žmogui, o iš tikrųjų yra taip, kaip istorinis materializmas sako. Tuomet valia, mintys, jausmai vien nuo ekonomijos priklauso, jokios vertės skyrium nuo ekonomijos dėsnių neturi. Tuomet žmogus būtų panašus į molį, pasingąją medžiagą, kuri, puodžiui panorėjus, tampa ar tokios, ar kitokios formos. Ir žmogus ir molis jokios dvasinės, neįtelpančios į medžiagos rėmus, ypatybės neturėtų. Tuomet kyla klausimas, kaip tai žmogui galima suprasti, būnant vien ekonomijos santykių atspinduliui, jog esi tas atspindulys. Molis nesupranta, kad jis molis, kad jis, patekęs į puodžiaus rankas, galės tuo, ar kitu daiktu virsti. Kaip gi žmogus supranta savo priklausomybę nuo ekonominių santykių. Čia ekonominis materializmas sako, jog kapitalizmo tvarkoj žmogus suprato savo priklausomybę nuo ekonominių faktorių. Bet tai neikiek jo padėties nepagarina, nes lieka neaišku, delko, kuriuo būdu galėjo tai pažinti. Apskritai, ar ekonominį materializmą sekant galina pažinti ką nors? Juk viskas esą ekonominių santykių atspindulys. Taigi ir ekonominis materializmas taip pat tiktai atspindulys refleksas. Dabar kapitalizmo tam tikra stadija. dabar tinka ekonominis materializmas, bet sau-

tykiai pakitės, taigi iškis ir istorinio materializmo vertė. Jis bus laikomas kitą stadiją tokia pat atgyvenusia teorija, kokių dabar yra daugelis, nes apkitusi ekonominė padėtis gimdys mūsų galvose nebetą patį materializma, bet kitokia teoriją. Tokių išvadų gaunam nuosekliai laikydamies ekonominio materializmo. Jis pats tampa teorija objektingos vertės nustojan —čia, ir todel be vertės ir ta sociologinė teorija, kuri juo peremta.

Jeigu sakysim, kad iš tikrųjų. Marksas atrado tiesas žmonijos ūgio tiesas, kurios yra reikalingos"ir iš tikrųjų gyvenime įvyks, tai reikia manyti, kad Markso neveikė ekonomijos faktoriai, kad jo mintys nebuvo atspindulys, bet jis galėjo nepriklausomas mastyt ir patirt realingas žmonijos plėtotės tiesas, Taigi, visa teorija remlasi pažintes atžvilgiu, Markso autorito *tikėjimu*. Marksas, einant šita teorija, išmamos tš bendro pasaulio ūgio. Mokslinga teorija, kokia ekonominis materializmas norėtų bu,i, virsta *pranašavimu*, jos išrinktųjų žmonių *apreiškimu*. Visam ekonominių santykių refleksų kaose švisos teinešęs Marksas, jisai tiktai viens pažinos tikrą istorijos faktų ryšį ir apreiškęs jį visam pasauliui. Be abejojimo, visa tai labai gražu, bet be vertės.

Bet gal dar nevienam ateit į galvą kodel tokia teorija yra patraukusi tiek žmonių. Kodel ji tokia gali.

Pirmiausia todėl, kad ji yra labai patogi, kadangi per daug nėsikamuodama sklaudžiai „išsiaiškina" gyvenimą. Ypač tai svarbu tiems jos šalininkams, kuriems ne pats mokslas ir jo tiesos, bet veikimas darbuotė rūpi. Bet darbuotė remiasi pradais, taigi tie pradai turi dėvėti mokslo skraistę. Kadangi darbuotis nori taip, ne kitaip, tai ir protas privalo tam tikro teorisa tasį norą remti. Už tat didelių ekonomininkų marksininkų nerandam.Tiesa tarius, patys socialistai Markso„Credo"(tikėjimą) taiso arba išsižada (reformininkų srovė socializme—Bernšteinas ir ko).

Antra, toji teorija žada milionams, gardesnės duonos ištroškusiems, žemės rojų; užtat ir nežiūri jos mokslingumo, bet tik naudinga.

Kaip gi mes turim žiūrėt į ekonominį materializmą? Aišku, kad mes priešingi.

Tos idėjos, kurios skiepina šmonėse neapykantą ir kviečia, pamiršus savo dvasios reikalus, rūpintis tik kūno būvio pagerinimu, aukojant save visą tam rūpeščiui, mums netinka.

Bet ek. materializmo programe yra skelbiama kova del nuskriaustųjų *būvio pagerinimo*, tat žmonės patraukia. Taigi

ir mes, draugai-ės, *turime stengtis gyvenime lygiai kovoti del nuskriaustųjų laimės, bet kovoti ne tiek kardu ir krauju,—jais lig šiol dažniausiai pralaimėdavo,—bet daugiau Kristaus priemonėmis*: meile ir teisybe *).

Laiškas į Draugus-es

Draugai-ės! Trumpu laiku skaudi laimės ranka išrovė iš mūsų tarpo visą būrelį vienminčių draugų. Kai kam rodosi tai tik skaudus sapnas, nenori tikėti. Bet visus įtikina šalti kapai, toli nuo viens kito, atskirti nuo mylimos Tėvynės. Tik per dvejus trejus metus, didžiausio darbo metu, pradėjus siekiamajam tikslui tarnauti dirbti, mes netekom draugų-gių V. Endziulaičio, Lukošiaus, E. Bortkevičaitės, Morkelytės, J. Michailos, Girčytės ir kitų. Jų nebėr mūsų tarpe, tačiau **kokio darbo mes tvertumės, visad akyse stovi jų paveikslai, jų mintys, jų atsidėjimas tam darbui. Ir norėtum, kad pavyzdingi mirusių Draugų-gių paveikslui, pilni galios, pasiryžimo liktų ir mūsų kartoms.** Jų brangiai atminčiai mes privalom nupinti vainikų tų žiedų, tų dainų ir skausmo maldų, kurie taip gražiai puošė a. a. mirusiųjų Draugų-gių gyvenimą. Mes manom, kad tam reikalui reikėtų išleisti tam tikrą **dailiosios literatūros rinkinėlį almanachą**. Ten turėtų būti platesnės a. a. mirusiųjų Draugų-gių **biografijos, paveikslai, jų pačių darbai,** kitų draugų dailiosios literatūros dalykėliai, vienas kitas straipsnis iš tos mokslo šakos, kuria daugiausiai buvo susirūpinę minimieji velionys.

Manome, kad tuo reikalu daugiausiai turėtų rūpintis **At—kų Centro Taryba**: organizuoti patį darbą, rinkti lėšų ir t. t.. Pasižadėdami kuo galėdami patarnauti kalbamam reikalui, prašome kitus draugus-es pasisakyti savo nuomones del šito sumanymo.

Stud. *K. Ambrozaitis*
B. Ruseckaitė
M. Kubiliūtė.

Vilnius 1919 V 13.

*) Daugiau apie istorinį materializmą sekas pasiskaityt gražiai parašytam Dovydaičio straipsny 1914-tų metų „Vilties Priede“ ir Paltaroko „Sociologijoj“. *Red.*

Prie a. a. Emilijos (Elenos) Bortkevičaitės biografijos

Pernai „Ateity“ buvo rašyta apie a. a. Emilijos (Elenos) Voronežo ir Maksvos gyvenimą. Aš šį tą žinau apie jos jaunybės dienas.

Jos tėvas prieš karą buvo Panevėžy klubo tarnas, tad a. a. Emilija priklausė prie proletarų luomo.

Aš a. a. Emiliją pažinau 1908 metais, kada ją, 14 metų mergaitę, baigusią 2 klasę prad. mokyklą, Penevėžio Labdarių Draugijos Valdyba pakvietė man padėti į Labdarių mokyklą, kur aš tuomet mokytojavau. Tada ji lietuviškai dar nemokėjo kalbėti. Man prisistatydama jinai pasakė:

„Aš esmu neturtinga, myliu tą kraštą, noriu jam darbuotis, tad prašau Tamstą su manimi kalbėti lietuviškai, o aš ir išmoksiu lietuviškai kalbėti!“ Aš mokiau jąją lietuviškai kalbėti, kartais ir į namus nueidavau jos lietuvių kalbos pamokyti už pavaišinimą obuoliais, nes apmokėti pamokas pinigais jinai neišsigalėjo. Tada mokykloje ji gauadvo 15 rub. algos, ir tąja alga būdavo labai patenkinta, nes jai dar likdavo kas mėnuo bent rublis knygoms nusipirkti, o mokytis ji trokštė troško.

Kai aš pirmą kartą aplankiau a. a. Emiliją ji pasigyrė eiles rašanti ir paskaitė.

„Gdzie ładna Niewiaża bieży,
Tam moja Litwa leży. *)

Daugiau trijų eilių nebatsimenu. Aš tada jos tąsias naivias eiles pagyriau, ir jinai žadėjo ir lietuviškai eilioti, kaip tik išmoksianti lietuvių kalbos.

1909 metais ją ištiko didelis smūgis, nes valdžia, sužinojusi, kad jinai man slaptai padeda mokykloj, uždraudė jai lankyt mokyklą. Pirmiau, kai inspektorius ateidavo mano mokyklos revizuot, jąja palaikydavo mokine, nes jinai savo ūgiu tuomet dar nesiskyrė nuo mokinių.

Nebtekusi 15 rub. algos, a. a. Emilija labai nusiminė. Tada ji mane prašė ne tiktai lietuvių kalbos mokyt, bet ir kitų dalykų, kad galėtų į V klasę prisirengt. Aš jąją dovanai mokiau bent pusmetį, toliau ją vyresniųjų klasių mokiniai pamokė. Pagaliau ji kaž kur gavusi lėšų, važiuoja į Vilnių, stoja į penktąją gimnazijos klasę, paėmusi metriką savo jaunesniosios sesers Elenos, nes Emilijai tada jau buvo 18 metų, ir į V klasę jos del didelių metų nebūtų priėmę.

*) Kur graži Nevėžis teka,
ten mano Lietuva.

Kai ji pernai Maksvoj sirgo ispanų liga, bolševikai darė pas jąją kratą, nes persekiojo jos vyresnįjį brolį. Toji krata ją ir įvariusi į kapus.

O tąjį jos brolį bolševikai, gegužės m. pabaigoj besitraukdami iš Panevėžio, vežėsi traukiniu suimtą kaipo kontrevoliucioninką, bet mūsų lakūnų bombos tąjį traukinį arti Panevėžio sudaužė, ir bombu tada jos broliui nutraukė kojas ir jisai tapo Panevėžy palaidotas. A. a. jos brolis, turėdamas artisto balsą, buvo žymus Panevėžio chorų dainininkas.

Seneliams Bortkevičiams, sūnaus ir dukters nebtekusiems, siunčiu širdingiausį užuojautos žodį...

Lietuviams mokiniams patariu viešai pagerbt a. a. Emilijos atminti, nes *a. a. Emilija buvo žymus mokinių kultūros darbo akstinas.*

Matas Grigonis.

1919 m. rugp. 8 d.
Panevėžy.

Iš moksleivių gyvenimo

Marampolės ateitininkai

Po ūkanotų dienų vėl rados giedra. Dangus prasiblaivė. Saulutė nusišypsojo, tarytum žadėdama kaž ką nepaprasta. Sugaudė varpas, darydamas ženklą, kad jau šautuvų siena sugriuvo. Atsikėle vartai į „laimės šalį". Visi, kas gyvas, traukėm tos „laimės šalies" link. Bet kokią mes tą „laimės šalį" —Lietuvą—atradom? Negalima pažint! Važiavom į Lietuvą— pakliuvom beveik į Vokią! Tėvynės ateitis pasirodė tamsi... Darbo begalės... Bet nenusimenam. Nepaisant, kad nekartą tenka drebėti nuo laikinųjų „ponų", visi sukrunta dirbti. Neatsilieka ir moksleiviai. Jie supranta, kad tik mokslo šviesa gali prasklaidyti tamsybes, apniaukusias Tėvynę. Taigi, atlankę senai matytą savo gimtinį kampelį, išsiilgusią močiutę, vėl traukia į miestus ir ten, mokyklų suoluose, ginkluojasi mokslu. Nepasitenkindami tuo, ko paprastai duoda mokyklos, trokšdami dar geriau išsimokslin, telkias į kuopeles. Mano čia uždavinys nupiešti Marampolės at-kų kuopos gyvenimą.

Prieš pat mokslą 1918 m. rugpiūčio mėnesio 12 dieną, gryžusieji iš Rusų suvalkiečiai at-kai, susivažiuoja į Marampolę. Čia jie sutvarko savo darbą. Išsirenka Suvalkijos Centro Valdybą, Fondo Komisiją ir t. t. Prasidėjus mokslo metams, Rusų at-kai pradeda bendrą darbą su Lietuvos at-kais. Šaukia visuotinąjį susirinkimą ir čia susijungia. Tuo

steigia visų Marampolės at-kų. centro Tarybą ir kitas įstaigas. Prasideda k u o p e l i ų tvarkymas. Kiekviena vyrų ir mergaičių gimnazijų klasė (pradedant nuo IV ir baigiant VIII) sudaro atskiras kuopeles. Tuo būdu kuopelių—5; kiekviena jų tvarkosi saviškai.

Kad kiekvienas galėtų atatinkamoj srity lavintis, steigia sekcijų. Mokslo metų pradžioj gyvuoja 3 sekcijos: 1) visuomenės ir politikos, 2) dramos ir 3) literatūros. Be to, politikos sekcija, norėdama savo pasibrėžtąjį darbą tinkamiau atlikti, skaidosi skyriais: 1) jaunimo, 2)darbininkų ir 3) korespondentų. Jaunimo skyriaus rūpesniu Marampolės apylinkėse pasipila ištisa eilė p á v a s a r i n i n k ų kuopelių. Darbininkų skyrius darbuojasi krikščionių darbininkų organizacijoj. Korespondentai, sekdami visą Marampolės gyvenimą, remia savo raštais laikraštiją. Turėdami užtenkamai jėgų, at-kai rengia p a s k a i t ų, kviesdami prelegantams dažniausiai savo gimnazijų auklėtojų.

Susiorganizavę augesnieji draugai -ės nepamiršta ir jaunesniųjų. Steigia jaunesniųjų dr-gų tarpe k a n k l i e č i ų kuopą, kuri, būdama gana gausinga ir norėdama geriau dirbti, pasidalina 4 skyriais.

Maž daug šitokiu ruožtu Marampolės at-kų gyvenimas eina iki Kalėdų. Staiga pasklysta žinia, kad Lietuva iš visų pusių apsiausta priešų gaujų. Išgirdę tai, mūsų dr-gai at-kai meta brangiausiąjį savo turtą, knygas stveriasi surūdijusio Vytauto laikų kalavijo ir stoja į pirmąsias T ė v y n ė s g y n ė j ų eiles. Veik visi VI-sios, VII ir VIII kl. draugai traukia į Kauną. Pajėgų sumažta, bet pats darbas nesustoja. Likusieji dr-gai-ės, vėl susitvarkę, neleidžia irti pradėtajam darbui...

K. S.

Vilniaus ateitininkai.

Paskutinė ateitininkų konferencija nutarė, kad „Ateitis" būtų leidžiama Vilniuj, taip pat kad būtų Vilniuj ir Ateitininkų Centro Taryba. Tečiau nelemtas Azijos gaujų užplūdimas neleido visai to dalyko įvykinti. Atskirti nuo visų Lietuvos moksleivijos centrų, Vilniaus ateitininkai radosi lyg kitam pasauly. Užuot turėję ko artimiausių ryšių su kitais Lietuvos ateitininkais, vilniečiai liko nuo jų visai atskirti.

Vis delto Vilniaus ateitininkai to nepaisė ir pradėjo šį tą dirbti. Bet prieš kalbant apie jų darbą, reikia atsiminti, kad ligi paskutiniosios ateitininkų konferencijos Vilniaus ateitininkai buvo iškrikę. Ligi konferencijos Vilniuj buvo trys ateitininkų kuopelės, tečiau tarp savęs jos jokių artimesnių ryšių neturėjo.

Taigi dabar, pradedant iš naujo darbuotis ir bandant tvarkytis konferencijos patiektaisiais pagrindais, čia, be abejojimo, turėjo šis tas pakitėt, t. y. visos kuopelės turėjo susijungt į vieną Vilniaus ateitininkų kuopą.

Bevykinant šią reformą, berenkant kuopos Tarybą, Revizijos Komisiją, praėjo apie dvi savaitės. Tečiau toji reforma bent paviršium vis delto buvo įvykinta.[1])

Sekcijų Vilniaus ateitininkai nė nebandė kurti. Tiesą pasakius, ir negalėjo, nes be knygų negalimas jokios sekcijos darbas; o knygyno ir pati Vilniaus ateitininkų kuopa neturi.

Taip pat nieko nedaro čia ir Ateitininkų Savyšalpos Fondui praplėsti—net Fondo komisijos nėra. Bet tiek to—užteks apie netobūlybes—pažiūrėkim, ką gero dirba.

Visas Vilniaus ateitininkų darbas kuopelėse. Ten skaitą referatų, rengia pasikalbėjimų ir t. t. Referatų skaito įvairiomis temomis, kaip ant.: „Lietuviškųjų knygų skaitymas“ Vydūno teosofija“, „Dorinė karo priešginybė“, „Koperacija“, „Mylėkime savo kalbą“, „Kuopelė ir mokykla“ ir t. t.

Tos kuopelės gal dėl Kuopos Tarybos nepaslankumo darbuojasi, kaip ir ligi konferencijos, viena nuo kitos visai atsiskyrusios.

Beje, pamiršau pažymėti gal svarbiausia, ką padarė Vilniaus ateitininkai. Kalbu apie metinių Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo sukaktuvių atminimą. Buvo sušauktas susirinkimas pasilinksminimas, kuriame kalbėjo, be pačių ateitininkų, ir kaikurie vietos lietuvių katalikų darbuotojai.

Maža tegalima pasakyt apie Vilniaus ateitininkų veikimą, nes nedaug ką jie nudirbo. Kiek daugiau darbavosi ateitininkams artima „I-ji Vilniaus Vyčių Draugovė“. Bet apie ją gal malonės patys vyčiai ką nors parašyt.

1919 III 23 *H. H.*

Marampolė. Marampolėj yra pakurta „Kankliečių“ organizacija (jaunesniųjų moksleivių). Jų didysis tikslas yra: lavinti besimokančius jaunuolius krikščionybės ir tautybės dvasia. Visoj organizacijoj yra 200 narių, kurie pasidalinę į kuopeles, kad parankiau būt dirbt. Atskiros kuopelės daro susirinkimus ne rečiau kaikas dvi savaitės. Visuotini susirinkimai esti kas mėnuo. Organizacija darbuojasi gana gerai: sudarė knygyną, leidžia laikraštėlį („Jaunuolių kanklės“), ir dabar kelia viešą vakarą.

---

[1]) Sakau *bent paviršium*, nes iš tikro ir Kuopos Taryba ir Revizijos Komisija, be pasiskirstymo pareigų, nieko nepadarė. Suprato taip pat Vilniaus ateitininkai, kad „Ateities“ Vilniuj neseks leist, ir nutarė leist atskirą kuopos laikraštėlį; tečiau tas dalykas ir šiandie protokole tebėr.

Šių metų kovo mėn. 30 dieną „Blaivybės“ salėj buvo visuotinas „Kankliečių“ susirinkimas. Gimn. Mok. Kasakaitis kalbėjo apie Lietuvos politikos reikalus, ir apie būdo lavinimą. Nuosekli ir įtakinga mok. Kasakaičio kalba padarė klausytojams gražaus įspūdžio. *Narys Palmė.*

Berlynas. Mažosios Lietuvos studentų inicityva įkurta Berlyne Lietuvių studentų draugija. Draugijos tikslas: tėvynė, tautybė, mokslas, susišelpimas ir draugiškumas. Šį tikslą draugija vykina tuo būdu, kad savo narių tarpe žadina tėvynės meilę, supažindina arčiau su josios reikalais, gina ir palaiko josios garbę nelietuvių tarpe. Be to, kiekvieno nario pareiga yra išmokti, kaip tinka kiekvienam inteligentui, savo gimtosios kalbos, pažinti savo tautos papročius ir josios sielą, o išėjus mokslus, gryžt į Lietuvą ir dirbt josios naudai.

Vyriausias organizacijos narių tikslas vis tik yra mokslas. Pirmutinė kiekvieno nario pareiga yra kiek galima nuodugniau pažinti savo mokslo šaką. Tam tikslui kiekvienas organizacijos narys dar privalo bent kartą per semestrą prašyti savo mokslo srities referatą. Be to, kiek narių jėgos leis, bus verčiama iš svetimų kalbų reikalingos mūsų moksleivijai ir plačiai visuomenei knygos.

Į šią pat mokslo sritį priklauso ir tiekimas informacijų Lietuvos studentijai. Numatome, kad žymi studentijos dauguma, kaip tik atsiras galimybės, važiuos jau nebe į rytus, bet į vakarus savo studijų testi. Suprantame, kaip sunku dažnai yra pasirinkti tinkama mokslo įstaiga, tinkamas pakultas, nežinant tųjų įstaigų programų, jų mokslo paskirstymo. Arba kiek keblumo padaro studentui vien įstojimas ir tai delto, kad dažnai nežino, kuo būdu ir į ką atatinkamais reikalais kreiptis. Šių visų žinių ir su prašymų pavyzdžiais draugija pasirūpins išsiūst kiekvienam studentui, kurs į ją kreipsis.

Taip pat suprantam ir jaučiam, kokį sunkų ir skurdų laiką studentija gyvena. Kelių metų pasaulio suirutė atitraukė studentiją nuo jos tiesioginio darbo. Mokslo darbui tinkamiausias laikas praleistas. Daug yra draugų, kurie pagryžę į Lietuvą dirba kuriamąjį valstybės darbą. Gal nevienas jų norėtų bent retkarčiais paskirti sau valandėlę pasiskaityti savo mylimosios mokslo šakos dalykų. Deja, ir čia kliūtis—iš kur paimti reikalingos literatūros? Knygynų Lietuvoj kaip ir nėra. Studento surinktas knygynėlis dažniausiai Rusuos išsklaistytas. Daugelis studentų, kiek teko jau patirti, norėtų įsigyt sau reikalingų knygų ir vokiečių kalba, tik, rodos, ne kiekvienas

žino literatūros. Ir šioj srity. Berlyno lietuvių studentų organizacija stengsis savo draugam padėt, nurodydama kiekvienam rūpimosios srities literatūros, arba net, susitarus su firmomis, priimti užsakymus ir siuntinėti knygas tiesiai į Lietuvą.

Kai del susišelpimo, galima tiek pasakyti, kad iš organizacijos kasos, tūr but, tuo tarpu draugų dar nesušelpsim. Kas nežino, kiek keliolika studentų gali iš karto sumokėti. Savo turtą draugija didina, imdama iš savo tikrų ir garbės narių paskirtą mokesnį, rengdama paskaitas, koncertus, spektaklius, gegužines ir t. t. Organizacija tuo tarpu gali savo narius tik tuo būdu sušelpti, kad paieško jiems tinkamo darbo ir skolina knygų iš savo knygyno.

Savo narių tarpe organizacija rūpinasi palaikyt kuo draugingiausius ryšius.

Atmename draugam, kad korespondencija tarp Lietuvos ir Vokiečių tuo tarpu, rodos, ne visai reguliaringai vaikščioja, bet turime vilties, kad draugai suras kitų priemonių susižinoti.

Visais reikalais prašom draugus-s kreiptis šiuo adresu: Stud. med. V. Didžys **Berlin, Schöneberg** Gotenstr. 2. Valdyba.

P. S. Ir kitus laikraščius maloniai prašom išspausdinti.

Red. prš. Norėtum gaut „Ateičiai" tikslesnių žinių apie šią studentų draugiją — kiek jau ji turi narių, kurių fakultų kurių kursų, kiek ir ką nudirbo.

Kaunas, Karo mokykla. Liepos 30 dieną prasidėjo mokslas antro Karo mokyklos leidimo. Šį kartą po inteligentijos mobilizacijos į Karo mokyklą susirinko daug kandidatų (apie 500). Į mokyklą priemė tik 300 žm. Jų tarpe nemažas skaičius studentų ir baigusių vidurinę mokyklą. Ši žymi jaunos inteligentijos jėga galės būti. tinkamai išauklėjus, stipri pajėga kovoti su Lietuvos priešais.

Mokyklos tvarka šiokia: $5^1/_2$ val. ryto keltis; 6 val. gimnastika; 6 v. 40 min. pusryčiai $7^1/_2$ – $11^1/_2$ val. teorijos pamokos. Dėstoma: drausmės, įgulos, rikiuotės, lauko statutai vokiečių 98 m. šautuvas; kulkasvydis; artilerija; taktika; topografija, fortifikacija; ir šaudymo teorija; toliau bus įvesta kavalerija.

Teorijos pamokos baigiasi 11 val. 20 min.; paskiau gimnastika ar pasivaikščiojimas; 12 val. pietūs. Nuo $12^1/_2$ iki $2^1/_2$ val. laisvas laikas. $2^1/_2$ — $5^1/_2$ rikiuotės ir taktikos praktikos darbai. 6 val. vakarienė; po vakarienės nuo $6^1/_2$ iki $8^1/_2$ pamokų mokymasis; 9 val. patikrinimas ir 10 val. gulti. Kaip matyti iš dienotvarkės, mokiniai turi nemažai

darbo ir tik kelias valandas laisvo laiko. Taigi mokiniai tik mokosi. Apie kokį nors pašalinį darbą nėra laiko pagalvoti. Nuilsus kūną, negalima protą lavinti.

Karo mokykla pasižymi savo tvarkingumu. Tik visa tvarka paremta griežta drausme ir bausmės baime. Baudžia („ramiai," į miestą neišleidimas) už mažiausį prasikaltimą, kartais net netiksliai. Mokiniai saugojasi viršininkų, bet už jų akių iškiečia „špasų".

Nežiūrint trūkumų mokykla tokiu trumpu (4) mėn. laiku prirengia tinkamų karininkų, kuriais džiaugiasi mūsų broliai kareiviai. Ar nereikėtų mokyklos vedėjams atkreipt akis į mokinių dvasios auklėjimą, kuris yra pamirtas?

A.—is

Raštai.

„Draugija", XXV tomas, 1—8 (97—104) №№. Tai vienatinis literatūros, mokslo ir politikos mėnesinis laikraštis, skiriamas mūsų suaugusiajai katalikiškai inteligentijai. Berods buvo mėginta leisti panašaus tipo laikraščių ir kai kurių kitų mūsų visuomenės srovių. Tečiau jiems nebuvo lemta ilgiau pagyventi. Tik viena „Draugija" su savo Jakštu, ar ten Jakštas su „Draugija", kaip kiti sako, ir lig šios dienos tebegyvuoja. Štai jau dvidešimt penktas tomas pasirodo! Kadangi, kiek teko patirti, mūsų moksleivija **tuo laikraščiu neperdaug tesidomi** (**o gaila!**), tariuos ne pro šalį būsiant tarti keletą žodžių bent apie paskutiniuosius jo sasuvinius.— „Draugija" karo aplinkybių buvo sustabdyta ir nesirodė net nuo 1915 metų, ir tik šių metų pradžioj, vėl pradėjo eiti, nors, neįstengdama kiekvieną mėnesį išeit, leidžiama po du tris sąsiuvinius krūvoj. Ji ir dabar tebesilaiko tos pat pakraipos ir tono, kaip ir prieš karą, taip pat, kaip ir anuomet, matyt pastangu laikraštį padaryti rimtą. Kas netiki, tepavarto jos lapus. Štai savotiškai rimtas Kuroniečio straipsnis **kūrimo darbas** (9 p.), štai bene vienatinė mūsų kalba A. Jakšto studija apie **Lietuvą ir tautų sajungą** (17 p.), čia pat pilni mokslo naujienų ir nepaprastai toli savo drasiais spėjimais siekią d-ro S. Šultės straipsniai **Gamta ir žmogus** (28 p.) ir **Evoliucijos keliai ir revoliucijos dėsniai** (123 p.), ir be didelių pretenzijų K. Čibiro etikos studijėlė **Doros objektingumas** (104 p.), ir prof. J. Maculevičiaus „Žemės

nuosavybė teologijos supratimu" (193 p.; prieš krikščionijų demokratų partijos šiuo klausimu nusistatymą), ir M. Krupavičiaus „Kokia mums reikalinga mokykla?" (205 p.), ir visai Jakšto svajonėms atatinkąs jo paties rašytas straipsnis „Kultūros viešpatija" (287 p.), ir dar nemažai kitų kitokių. Netrūksta taip pat minčių ir politikos (**Lietuvos politikos ir visuomenės gyvenimo apžvalga**), visuomenės, mokyklų ir kitais gyvenimo reikalais. Bet recnzijų ir naujai pasirodžiusių raštų lietuvių ir svetimomis kalbomis apibrėžimų ir paminėjimų tai jau tikrai „Draugija" gausinga. Paieškoję, rasim ir dailiosios litūeratros, pav. Maironio baladė „Čičinskas" ir keletas smulkesnių dalykėlių.—Turėdamas tai visa galvoj stebiesi žmogus, kodel „Draugija" nėra populeri ir snnosios ir jaunosios mūsų inteligentijos tarpe. Mum rodos, kad **kiekvienas moksleivis privalėtų atsidėjęs skaityti kiekvieną „Draugijos" sasiuvinį**. Juk tai vienatinis rimtesnis mūsų kalba žurnalas!—Antra, tečiau, vertus, ir „Draugijai" tenka šis tas prikišti. Pirmų pirmiausia tenka pastebėti, kad **„Draugija nesistengia atsistot arčiau gyvenimo**. Ji paskendusi teorijoj. Net ir šios gyvenimą nevisumet tesuroja pa sekti. Todel, manom, ir išeina ji tokia sausa, be reikiamos gyvybės, visai ar bent labai mažai tereaguojanti į gyvenimo reiškinius, jojo sūkurius, naujienas... Antra, tur būt, del tos pat priežasties (paieškojus gal ir daugiau atsirastų), **nesugeba užmegzt artimesnių ryšių su skaitytojais**. „Draugija" ir jos skaitytojas atrodo tartum du atskiri gyvenimai, nieko bendra tarp savęs neturį, negu tik tai, kad „tu mane skaitai, o aš leidžiuos skaitoma". Tiesa, ir prieš karą „Draugija" tų **„draugiškų" ryšių su skaitytojais neieškojo**, bet tuomet ji reaguodavo į kasdienį gyvenimą, sielojosi, džiaugėsi, barėsi, ginčijosi, ir vis tiesos vardu. Mes manom, kad ir dabar tokiam laikraščiui, kaip „Draugija", sugebančiam tokiais vargingais spaudai laikais išsilaikyt, nereikėtų nuo gyvenimo nutolt. Tečiau, nežiūrėdami to viso nesiliaunam jos platesniajai moksleivijai siūlę! *M. M.*

Juozas Purickis. Beletristikos rolė žmonijos auklėjime. Kaunas 1914. 28 pp. Kaina 20 kap. Ši knygutė yra išleista, kaip matome, prieš penketą metų. Tečiau ji plačiosios moksleivijos liko nepastebėta. Aišku, delko. Pradžioje karo išėjusi, Rusuose gyvenančiai moksleivijai ji nebuvo pasiekama. Tad nors dabar ją pavartykim.—Koki beletristikos rolė žmonijos auklėjime, bent iš dalies yra patyręs kiekvienas mūsų, kuriam teko vieno antro naujesniųjų laikų beletristų

veikalus skaityti. Dažnai prieš savo norą prisiimam idėjų, kurios glūdi po gražia forma pasislėpusios. Jei tos idėjos kilnios, žmogų kilnesnį padaro, jei žemos, kaip tie mikrobai, patekę į mūsų organizmą drauge su skaniu valgiu, kilnius žmogaus jausmus ir mintis pamažėli žeidžia, kol galų gale visai sunaikina. Pats autoris sakosi perskaitęs du Čėchovo veikalų tomu vaikščiojęs dvi dieni „it drignių apsirijęs...“ Bet kam daug kalbėt apie tai, kas gyvenime aišku. Tik atsiminkim, ko kitados prisiimdavome skaitydami Natus Pinkertonus, Šerlekus Cholmsus ir k.p. dalykėlius! Užtat reikia būt atsargiem su ta ugnimi. Minimosios knygutės autoris duoda keletą patarimų jaunimui ir vyresniesiem, kaip turi pasirinkti beletristikos, stengdamasis savo tvirtinimus kiek galima paremti psichologijos mokslu. Kadangi vėl baisiai gyvai parašyta, labai tinka besimokinančiam jaunimui. *M. M.*

K. Čibiras. Doros objektivumas. Kaunas 1919 m. 19 p. kaina 1 auks. Pakeltasai autorio klausimas prieš keletą metų mūsų moksleivijos tarpe buvo gyvai diskutuojamas. Jį keldavo dažniausiai aušrininkai, patys pasiskelbę grynais individualistais subjektivistais tarp kitko ir doros dalykuose. Aišku, kad tokio programo punkto laikantis apie doros objektingumo pripažinimą ir kalbos negali būti. Ateitininkai tuo tarpu visumet laikėsi doros objektingumo. Kitaip ir negalėjo būt, nes laikantis krikščioniškosios pasaulėžiūros, tenka laikytis ir krikščioniškosios filosofijos išvadų. Tečiau nevisi sugebėjo tą savo nusistatymą tvirtais išrodynais pagryst. Spėjam, kad k. Čibiras tą savo etikos studiją leido į pasaulį tarp kitko norėdamas taip pat pagelbėti moksleivijai. Ir ištikro, nors pats dalykas yra sunkus, tečiau autoris sugebėjo savo mintis labai supratingai išdėstyt. Užtat ir ateitininkai autoriui gali būt tiktai dėkingi.

M. M.

Vaižganto *Aplink Baltiją*. **Kas jau yra pajūryje ir kas dar norėtų ten būti.** Vilnius 1919 Pp. 3—95. Kaina $7^1/_2$ auks.

Tai visa virtinė įdomių įdomiausių, dailių dailiausių, turiningiausių straipsnių apė **Skandinavus** (pp. 5—12), **latvius** (12—52), **ėstus** (52—78), **suomius** (78—87) ir **lenkus** (87—95), apė visą jų kūno ir dvasios būtį. Kai kurie dalykai buvo nesenai spausdinami „Nepriklausomojoj Lietuvoj“ („Kiek sveria jūra ežeras“ 28-me Nry, kiek sveria Skandinavų kultūra“ 29-m №, „Brolybė su latviais“ 32 №, „Ėstai“,

IV, V ir VI st. 41—43 №, „Suomiai“ ir „Lenkai“ 36, 37 №), šis tas (apie latvius) 1895-tų m. „Apžvalgoj“ ir 1910-tų (Latviai) ir 1913—tų m. („Estai“) „Vilty“).

Šiai, žadininančiai kilniausių tautos jausmų knygelei, labai tiktų ypačiai mūsų mokyklų knygynų lentynos—jaunuomenei pasiskaityt ir daug ko gero pasimokyt.

Nowe Czytanki Część II *) Zebrała *Stefanja Jabłonska* uzupełnił *M. Biržyszka.* Viln. 1919. „Švyt.“ spv. Pp 3—130. Kaune 12 auks.

Labai gražios knygos skaityti sulenkėjusiem lietuvių vaikučiam ir Lietuvos lenkam.

Turinys labai įvairus—59 dalykėliai; pradėta mūs poėto Sirokomlios Kondratavičiaus eilutėmis „Dola“ („W oczach ciemno, serce boli i zapłakać chce się! Pójdę hukać lepszej doli, wywoływać w lesie.. Akyse tamsu, širdį sopa ir pravirkti nogis! Eisiu šaukt geresnės dalios...“) ir baigta (128 p.)Kudirkos mūsų tautos daina („O Litwo, ojczyzno nasza, Wielkich ludzi ziemio...).

Be kitų, mokomųjų, auklėjamųjų trumpos Lietuvos istorijos dalykėlių, yra ir šių: *Mickevičiaus* Adomo Powrót taty 5—7 p.“, „Sad litewski 28—29“, „Litwo, ojczyzno moja 31—32“, „W mateczniku 52—55“, „Grażyna, waleczna księżna 114—120“,*Kondratavičiaus* „Spiewak dawnej Litwy 64—65“, Pochód Litwinów 72—75“, „Tak umierali Litwini 81—88“, „Do grajka 100—101“, J. J. *Krašauskio* „Poeta Litwy 60—61“, „Mogiła Mindoga 77—78“, „Pieśn o Olgierdzie 92—96“, „Narodziny Witolda 103—104“, „Smierć Witolda 120—124“, El. *Ožeškienės* „Nad Niemnem 42—46“, “Jan i Cecylja 55—60“ (lietuvių senų senovės vaizdelis), dar šis tas Igno Chodžkos, M. Radzevičaitės, vysk. A Barono, L. Giros, Margalio, L. Jucevičiaus, Daukanto, Maironio.

Stepanijai Jablonskienei—didžiai Lietuvos mylėtojai—mūs vaikučiai ir mes būsim labai dėkingi...

Vilkanasrys.

К. ЕЗОВИТОВЪ Бѣлоруссы и поляки. (Gudai ir lenkai). Dokumentai ir faktai iš istorijos Lenkų Gudų žemės okupacijos 1918 ir 1919 metais. Vertimas iš gudų kalbos (be to, verčiamas į lietuvių, ukrainiečių, prancūzų, vokiečių ir žydų kalbas). Kaunas 1919. Pp. 5—12. Kaina

*) I-ji dalis išpirkta.

10 auksinų. Išspausdinta tik 3000. Galima gaut visuose knygynuose.

Žiūrėk 208 „Lietuv.“ № Naujos knygos. — Mes apė savo kaimynus Gudus labai maža žinom, maža rašom, ir maža skaitom, kas yra apė juos parašyta. Šios knygos pradžioj yra paaiškinta, 1. Kas yra gudai ir 2. Kas yra „Gudų lenkai“; be to, dar išdėstyta, 1. Kam reikalingi Lenkam Gudai, 2. Kaip lenkai ir sulenkėjusieji gudai siekė savo tikslų ir išaiškinta, ar pakitėjo lenkai (grobikai). Toliau dokumentais išrodyta galybė lenkų pridarytų pagrobtoj Gudų žemėj šunybių, žiaurumų, nežmoniškų darbų.

Pabaigoj gudų darbuotojas Jėzavitovas rašo: „Pagalbos (gudam) laukt nėr iš kur. Rusuos piliečių kovos gaisras, Ukraina, nustverta už gerklės bolševikų ir klastingai perdurta lenkų durtuvo iš užpakalio, pati alpsta... Kas gi daryt gudam?—Bėra du keliai: 1. niekuo nesiviliant, stvert ginklą, kad visi kraštai imtų kalbėt apė gudus ir priverst santarvę įsikišt į savo mylimo vaikelio, Lenkų, darbus, 2. nepaisant persekiojimų ir baudimų, tvirtai varyt toliau tautos darbą—skaidrint žmonių samonę, šviest jų protą mokykloj, aiškint lenkų valdymo baisumą ir auklėt samoningą ir atkaklų valstybės kūrimo siekimą“. *Dbš.*

Prano Mašioto. 1. Kaip žmogus žemėje įsigalėjo, 2. Ir aš mažas buvau, 3. Mano dovanėlė, 4. Kiškiai.

Tatai nesenai išleisti lengvi, gražūs, supratingi pasakojimai jaunimui—mūsų šios rūšies literatūros perlai. Platinkit. Duokit skaityt pradžios ir vidurinių mokyklų moksleiviam ir šiaipjau žmonėm, sodžiui. Visų raštelių labai daili kalba. Įsigyt visai pigūs.

A. Vienuolio Ažuolas. Viln. 1919. Pp. 3—41.

Įdomus dalykėlis. Kalba lengva, graži (kad ir ne visur taisyklinga); daug anykštėnų tarmės dvasios, kalbos turtų.—Smagu skaityt.

Dalykėlis veik visai kitos rūšies, negu kiti mūsų šių dienų beletristo raštai rašteliai. Vienuolis, kai ir jo krašto žmonės, labai jaučia gamtą, gyvena drauge su ja...

Gėlių diena, vienadienis (1919 VI 1) literatūros dailės leidinys. 16 psl. Redagavo *K. Binkis.*

Dailesnės, lietuviškesnės Binkio eilutės.

Juozapas Herbačevskis: Kur eini, lietuvi? Vilniuj, autorio lėšomis. 1919. Pp. 3—16.

Juozapas Albinas Gerbačauskis—kartais pasirašo Jauą utis Vienuolis — išsijuosęs perša Lenkų unij-

lietuviam (lenkam piršt, žinoma, visai nėra reikalo)...

J. Vienuolis geriau mokslo žiūrėtų, gal ką doresnį parašytų,—Krokuvoj visą amžį sėdėjęs, apė lietuvius maža ką tenusimano.

Lietuvių politikos partijos. Parašė *M. Keršys*. (Liet. krikšč. demokratų partijos leidinys). Kaun. 1919. Pp. 3—65.

P. Aršis. Kas per viena ta politinė partija ir kam ji mums reikalinga. Viln. 1918, Pp. 3—16.

Atsakai

D-ui Tadui. Gavom Draugo dveitą eilučių ir apysakaitę „Laimės ieškotojas". Mūsų išmanymu. apysakaitė nelabai nusisekusi. Sveikas, pavyzdžiui, taip rašai: „Sumanė (jaunikaitis) traukt į svetimą šalį jos (laimės) ieškoti. Jį draudė tėvai. Neklausė. Iškeliavo. Trankėsi visur. Užsirūstino beširdis Likimas; suėmė jaunikaitį" ir t.t. Pliki faktai brukte brukami vienas paskui kitą. Skaitydamas gauni įspūdžio, kad tai tik trumpai suglaustas didesnės apysakos konspektas ir daugiau nieko. Gailu, kad Draugas permaža jai pasidarbavai. Negalėsim pasinaudot.

Eilutėse forma nebloga, bet, Brolyti, tas „patepimas"... Poezija—„dievų kalba": Ji privalo pavergti skaitančiojo jausmus, sužadinti vaizduotę ir sielą savo švelnučiais sparnais nunešt į kitas, nežemės sritis. Draugo tas eilučių poris mažokai turi savyje tų privalumų, todel mes jas tuo tarpu atidedame. Laukiame daugiau. Džiuginai mus "Ateities Spinduliuose" savo rašinėliais, tikimes, kad dar pavyks ir „Ateičiai" pagaminti ne vieną dailės dalykėlį. Plunksna, matomai, klauso, tik veiktu, rengti to skubotumo ir paviršutinumo, kurs žymu Draugo šiuo kart atsiūstnose rašteliuose. Per aspera ad astra!

Sermėgiui. Eiles „Jūrės bangoms" dedame šiame sasiuviny. Į likusias įsiskaitysim. Ačiū Draugui už palankumą! Nemiršk mūs ir toliau!

D-ui Ilgesiui. Gavę Sveiko eilių pluokštą skaitėme jas tikrai pasigėrėdami. Rymai skambūs, naturalūs, palyginimai vaizdingi. Žymu—eilutės ūpo rašytos. Tik reiktų daugiau akis kreipt į ritmą. Vietomis neteisingas kirtis, pavyzdžiui: ákis, gražús, távasis, mėnulys, krumái ir t. t. vietoj akis, grážus, tavàsis, mėnúlys, krúmai. Del netaisyklingų kirčių labai sunku eilės skaityt. Dar vienas dalykėlis. Per praeitį žengiam į ateitį. Senųjų genijų veikalais bresta ir auga nauji genijai. Taip yra visose kultūrinio žmogaus gyvenimo srityse, taip yra ir poezijoj. Draugas tą gerai supratai ir nekarta matomai esi rymojęs ant mūsų plunksnos galiūnų. Vadovą, sau kaip žymu iš eilučių, esi pasirinkęs Maironį. Galime tik pasidžiaugt ir pasveikint del tokio pasirinkimo! Studijuok jį atsidėjęs ir brandink savo jauną talentą jo veikalais. Tik vieną, Drauge, leisk mums pestebėti: nesek perdaug vergiškai. Sveiko eilutėse vietomis atsitinka ištisi Maironies posakiai. To reikėtu vengti. Aklas, be atodairos, nors didžiausio genijaus sekimas kenksmingas: naikindamas invidualumą gali pražudyt ir patį talentą. Šalinant tuos ir kitus netobūlumus ir rimtai darbuojantis, manome, pavyktų Draugui įkopt į Lietuvos Parnasą. Kuo geriausios sėkmės!

Atsakom. red. Redakcijos Komisija.